

Historia

PROGRAM NAUCZANIA ROCZNY PLAN DYDAKTYCZNY PODSTAWA PROGRAMOWA

POZNAJEMY PRZESZŁOŚĆ

DZIEJE NAJNOWSZE

**pod redakcją
Krystyny Dyby**

szkoła ponadgimnazjalna

**z a k r e s
p o d s t a w o w y**

© Copyright by SOP Oświatowiec Toruń 2012

Spis treści

I. Wprowadzenie	4
II. Nauczanie historii w I klasie szkoły ponadgimnazjalnej – założenia edukacyjne.....	5
III. Program nauczania <i>Poznajemy przeszłość</i> dla szkoły ponadgimnazjalnej w zakresie podstawowym	6
1. Charakterystyka programu	6
2. Cele edukacyjne.....	7
3. Materiał nauczania.....	9
4. Procedury osiągania celów edukacyjnych	19
IV. Jak uczyć historii?	27
V. Uwagi o podręczniku	29
VI. Planowanie pracy dydaktyczno-wychowawczej.....	30
1. Struktura tematyczna lekcji	30
2. Szczegółowe zestawienie lekcji	32
VII. Roczny plan dydaktyczny.....	35
VIII. Załączniki	81
IX. Podstawa programowa nauczania historii w IV etapie edukacyjnym – zakres podstawowy	94

I. Wprowadzenie

Przewodnik stanowi propozycję metodyczną adresowaną do nauczycieli historii klas pierwszych szkoły ponadgimnazjalnej, którzy w swojej pracy korzystają z podręcznika *Poznajemy przeszłość. Dzieje najnowsze*, autorstwa Zofii T. Kozłowskiej, Ireny Unger, Stanisława Zajęca, wydawnictwa SOP Oświatowiec Toruń, 2012. Podręcznik napisany został zgodnie z programem nauczania *Poznajemy przeszłość*, który zamieszczono w tej publikacji.

Przewodnik sugeruje konkretne rozwiązania dydaktyczne, które mogą wspomagać realizację programu nauczania. Są one tylko propozycją zorganizowania procesu nauczania oraz wykorzystania wybranych metod i technik pracy.

Na wstępie publikacja zawiera krótkie omówienie **założeń edukacyjnych** dotyczących nauczania historii w klasie I szkoły ponadgimnazjalnej. Następny rozdział to **program nauczania**. Jego istotnym elementem są precyzyjnie przemyślane cele ogólne i szczegółowe w zakresie wiedzy i jej rozumienia, umiejętności i postaw, które – wraz z zaproponowanym układem i doбором treści oraz krótką charakterystyką metod nauczania – ułatwią nauczycielom planowanie zajęć.

W następnym rozdziale zatytułowanym „**Jak uczyć historii**” zwrócono uwagę na wpływ rewolucji technologicznej, informatycznej na zmiany w kulturze i nauce, w tym także w historii. Obecność historii w świecie informacjonalizmu świadczy o jej popularności wśród przedstawicieli młodej generacji (tzw. „pokolenie net”). W takiej sytuacji zmieniać się musi warsztat pracy nauczyciela historii, a stosowane metody, techniki i formy pracy powinny uwzględniać w większym stopniu wizualny przekaz historii oraz szersze wykorzystanie systemów IT.

Kolejny rozdział poświęcony jest krótkiej **charakterystyce podręcznika** *Poznajemy przeszłość. Dzieje najnowsze*.

Rozdział dotyczący **planowania pracy dydaktycznej** przedstawia strukturę tematyczną lekcji i szczegółowy ich zestaw. Najobszerniejszy i kluczowy zarazem rozdział przewodnika zawiera propozycję **szczegółowego, rocznego planu pracy**.

Ważną pozycję stanowią propozycje dwu **testów sprawdzających** osiągnięcia uczniów (*Bilans II Rzeczypospolitej* oraz *Druha wojna światowa*).

Następnie w przewodniku zamieszczono – w formie **Załączników** – propozycje tabel, schematów oraz scenariusz WebQuestu.

Na końcu pracy zacytowano treść **Podstawy programowej nauczania historii** dla IV etapu edukacyjnego w zakresie podstawowym. Pozycję uzupełnia **wykaz literatury metodycznej**.

Wyrażam nadzieję, że publikacja okaże się pomocna w Państwa codziennej pracy nauczycielskiej.

Krystyna Dyba

II. Nauczanie historii w I klasie szkoły ponadgimnazjalnej – założenia edukacyjne

Począwszy od 1 września 2012 r., w szkołach ponadgimnazjalnych zacznie obowiązywać nowa *Podstawa programowa* określona w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17). Dokument ten został sformułowany w języku wymagań, które precyzyjnie określają wiedzę i umiejętności, jakie powinien opanować uczeń na koniec danego etapu edukacyjnego.

Najważniejsza zmiana w nowej Podstawie programowej polega na **zespoleniu programowym gimnazjum i I klasy szkoły ponadgimnazjalnej w czteroletni cykl kształcenia**. Stwarza to możliwość zbudowania solidnego fundamentu wiedzy ogólnej ucznia. Na etapie gimnazjalnym podstawa programowa historii obejmuje okres od początków dziejów do I wojny światowej włącznie. Historia najnowsza została natomiast umieszczona w klasie pierwszej szkoły ponadgimnazjalnej. Na takie rozwiązanie wpłynęła krytyczna analiza dotychczasowych efektów realizacji kursu historii najnowszej, zarówno w gimnazjum, jak i w szkole ponadgimnazjalnej. Wzmocnienie pozycji historii najnowszej w nowej Podstawie programowej wynika z przekonania, że jej znajomość stanowi podstawę do lepszego zrozumienia otaczającego świata, mechanizmów życia społeczno-politycznego, sprzyja zarazem podnoszeniu poziomu świadomości narodowej i obywatelskiej. Dotychczasowy układ treści, w którym dzieje najnowsze omawiano pod koniec trzyletniego etapu edukacyjnego, ujawnił liczne wady. Doświadczenie pokazało, że brak czasu zmuszał nauczycieli do bardzo powierzchownego omawiania skomplikowanych problemów historii ostatniego stulecia. Zaowocowało to bardzo słabą znajomością dziejów najnowszych wśród absolwentów polskich szkół. Bywało, że uczeń w całym cyklu kształcenia trzy razy uczył się o powstaniu Spartakusa, ale zabrakło czasu na lekcję o protestach społecznych z sierpnia 1980 roku w Polsce.

W Podstawie programowej dla I klasy szkoły ponadgimnazjalnej w zakresie podstawowym uwzględniono najważniejsze problemy XX wieku, w tym zagadnienia historii najnowszej dotyczące Polski w systemie komunistycznym oraz przemiany polityczne, społeczno-gospodarcze i kulturowe po 1989 roku.

III. Program nauczania *Poznajemy przeszłość* dla szkoły ponadgimnazjalnej w zakresie podstawowym Zofia T. Kozłowska, Irena Unger, Piotr Unger, Stanisław Zajęc

1. Charakterystyka programu

Program został opracowany jako propozycja realizacji kształcenia historycznego na IV etapie edukacyjnym w zakresie podstawowym, określonego w *rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego* z dnia 23 grudnia 2008 r. (Dz. U. z 2009 r. nr 4 poz. 17).

O układzie i treści programu zdecydowały następujące realia i założenia:

1. Określona cytowanym wyżej rozporządzeniem Podstawa programowa wprowadza bezprecedensowy w polskim systemie oświatowym częściowo linearny system kształcenia historycznego. Polega on na tym, że treści merytoryczne przewidziane dla zakresu podstawowego stanowią kontynuację chronologicznego wykładu historii realizowanego w gimnazjum i zakończonych na bardzo istotnej i wyraźnej cezurze. W efekcie ma to służyć dokładniejszemu i głębszemu poznaniu dziejów najnowszych i umożliwieniu lepszemu rozumieniu współczesności. Jednocześnie jednym z istotnych, choć nie wymienionych w Podstawie, celów kształcenia w zakresie podstawowym jest ułatwienie zainteresowanym uczniom podjęcia nauki historii w zakresie rozszerzonym.
2. Jednym z podstawowych zadań programu nauczania jest wskazanie możliwości osiągnięcia zarówno celów kształcenia (*wymagań ogólnych*), jak i treści nauczania (*wymagań szczegółowych*), określonych w Podstawie, czyli kształtowania określonych umiejętności i świadomych postaw. Realizacja tych celów jest niemożliwa bez opanowania przez uczniów określonego zakresu wiedzy. Dlatego program został opracowany w postaci wykazu konkretnych wiadomości rzeczowych uwzględniających również zagadnienia nie występujące bezpośrednio w Podstawie, które jednak powinny zostać uwzględnione w toku kształcenia historycznego umożliwiając ukazanie spójnego obrazu przeszłości.
3. Zgodnie z założeniami Podstawy, program ma charakter linearny i obejmuje wydarzenia w układzie chronologicznym, dającym uczniom uporządkowany obraz przeszłości, jednocześnie stwarzającym podstawy

do podejmowania prób problemowego podejścia do poznawanych faktów, zjawisk i procesów.

4. Podstawa jako jeden z celów kształcenia ustala, że *uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczy- stych*. Dlatego zagadnienia dotyczące historii Polski zostały umieszczo- ne z reguły bezpośrednio po problemach odnoszących się do zakresu historii powszechnej (europejskiej i światowej). Odstępstwem od tej za- sady są tematy ukazujące, że określone zjawisko zostało zapoczątkowane w Polsce (np. temat *Początek wojny w Polsce* jest przed tematem *II wojna światowa – narastanie*, a tematy *Od „Solidarności” do stanu wojennego* i *Schyłek PRL* poprzedzają *Upadek systemu jaltańskiego w Europie*).
5. Istotne znaczenie dla konstrukcji programu ma wymiar godzin prze- widzianych dla przedmiotu w ramowym planie nauczania. Znalazło to wyraz w liczbie tematów traktowanych jako jednostki dydaktyczne. Zakładano stworzenie optymalnych warunków dla inicjatywy nauczy- cieli w planowaniu czasu przeznaczonego na realizację poszczególnych jednostek tematycznych oraz ustalaniu hierarchii i selekcji wydarzeń niezbędnych dla zrozumienia procesu dziejowego. Dlatego w programie nie zamieszczono propozycji lekcji syntetyzujących i powtórzeniowych, których częstotliwość, tematyka i zakres zależą od wielu czynników spe- cyficznych dla konkretnego zespołu uczniowskiego. Te same względy zadecydowały o tym, że nie zostały w programie umieszczone wątki re- gionalne i lokalne. Ponieważ sprzyjają one rozbudzaniu zainteresowań uczniowskich, dlatego powinny one być uwzględniane zarówno na lek- cjach bieżących, na odrębnych lekcjach poświęconych dziejom lokalnym i regionalnym, jak w różnych formach pracy pozalekcyjnej.

2. Cele edukacyjne

Cele ogólne

1. Przekazanie wiedzy o historii powszechnej i narodowej umożliwiającej zrozumienie przemian politycznych, gospodarczych, społecznych i kul- turowych zachodzących w XX wieku.
2. Doskonalenie umiejętności niezbędnych do stosowania w praktyce opa- nowanej wiedzy historycznej.
3. Wykorzystanie zdobytej wiedzy do lepszego zrozumienia powiązań mię- dzy przeszłością, teraźniejszością i przyszłością.
4. Kształtowanie własnego systemu powszechnie akceptowanych wartości

- pozwalających na aktywny udział w życiu społecznym i obywatelskim.
5. Uzyskanie wiedzy i umiejętności umożliwiających dalszą edukację i rozwój indywidualnych zainteresowań.
 6. Twórcza refleksja nad tradycją narodową, zachowanie tożsamości kulturowej wobec zjawisk globalizacji i unifikacji.
 7. Dostrzeganie, że każdy człowiek staje się świadkiem i uczestnikiem historii.

Cele szczegółowe

W zakresie wiedzy i jej rozumienia

1. Znajomość i rozumienie losów państwa i narodu polskiego oraz jego związków z dziejami powszechnymi.
2. Znajomość i rozumienie historycznych uwarunkowań integracji europejskiej.
3. Znajomość i rozumienie istotnych zjawisk i procesów w różnych dziedzinach życia politycznego, gospodarczego i społecznego.
4. Znajomość i rozumienie przełomów politycznych, społecznych i cywilizacyjnych w przeszłości.
5. Znajomość i rozumienie wkładu różnorodnych społeczności do dorobku ogólnoludzkiego.
6. Znajomość i rozumienie najważniejszych systemów ustrojowych decydujących o dziejach XX wieku.
7. Znajomość i rozumienie czynników decydujących o funkcjonowaniu demokracji.

W zakresie umiejętności

1. Identyfikowanie faktów, zjawisk i procesów dziejowych oraz lokalizowanie ich w czasie i przestrzeni.
2. Określanie związków przyczynowo-skutkowych między wybranymi faktami, zjawiskami i procesami historii XX wieku.
3. Określanie zależności między dziejami powszechnymi, narodowymi i lokalnymi.
4. Określanie zależności między życiem gospodarczym, społecznym, politycznym i kulturalnym.
5. Wskazywanie czynników integrujących i dezintegrujących Europę w XX wieku.
6. Określanie i ocena wpływu wybranych postaci na dzieje państw i społeczeństw.

7. Krytycyzm wobec różnorodnych źródeł informacji, odróżnianie opisu dziejów od opinii i ocen.
8. Dostrzeganie wpływu wydarzeń historycznych na życie dużych i małych grup społecznych oraz na losy jednostek.
9. Analizowanie różnych interpretacji faktów, zjawisk i procesów historycznych.
10. Wykazywanie związków i zależności między działalnością człowieka a środowiskiem naturalnym.

W zakresie postaw

1. Rozwijanie zainteresowań historycznych.
2. Rozwijanie poszanowania wartości patriotycznych i humanistycznych.
3. Docenianie roli historii w utrzymaniu i umacnianiu poczucia wspólnoty narodowej i ponadnarodowej.
4. Kształtowanie gotowości aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym.
5. Zachowanie rozwagi wobec mitów i stereotypów odwołujących się do historii oraz jednostronnych interpretacji zjawisk społecznych.
6. Uwrażliwienie na stan zabytków i miejsc pamięci znajdujących się w miejscu zamieszkania.

3. Materiał nauczania

1. Porządek wersalski i waszyngtoński na świecie

- Powstanie nowych państw w Europie.
- Zamierzenia polityczne konferencji pokojowych i ich realizacja.
- Nowe perspektywy terenów zależnych.
- Liga Narodów.
- Demokratyzacja i jej załamanie w Europie.
- Sprawa Palestyny.

2. Gospodarka światowa w międzywojniu

- Przewycięzanie skutków wojny, okres powojennej prosperity.
- Rola Stanów Zjednoczonych
- Załamanie się gospodarki amerykańskiej; wpływ na sytuację w świecie.
- Wielki kryzys ekonomiczny i jego następstwa.
- Różne formy przewycięzania skutków wielkiego kryzysu ekonomicznego.

3. Systemy totalitarne w Europie Zachodniej

- Powstanie faszyzmu we Włoszech.
- Program Hitlera i jego realizacja.
- Rozwój faszyzmu włoskiego i hitleryzmu w Niemczech.
- Ograniczanie praw jednostek i narodów.
- Obozy koncentracyjne.

4. Totalitaryzm w ZSRR

- Struktura organizacyjna i narodowościowa państwa.
- Polityka wewnętrzna bolszewików po I wojnie światowej.
- Komunizm wojenny i NEP.
- Kolektywizacja rolnictwa i uprzemysłowienie.
- Koszty zmian gospodarczych.
- Budowa systemu stalinowskiego, ograniczanie praw jednostek i narodów.

5. Wzrost zagrożeń wojennych

- Ewolucja światowego układu sił.
- Porozumienia międzynarodowe.
- Zbrojenia.
- Zabory terytorialne.
- Wojna w Hiszpanii.
- Działania wojenne w Azji.
- Europa wobec systemów totalitarnych.

6. Kultura w okresie międzywojennym

- Rozwój nauki.
- Upowszechnianie wynalazków i przemiany w obyczajowości.
- Nowe kierunki w sztuce.
- Demokratyzacja i kultura masowa.
- Rozwój mediów.

7. Odbudowa państwowości w Polsce w latach 1918-1921

- Nurty polityczne.
- Wybory do sejmu ustawodawczego.
- Konstytucja marcowa – struktura i funkcjonowanie państwa.
- Ramy działania obywateli.
- Rola Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego i przywódców innych nurtów politycznych w odzyskaniu niepodległości i ukształtowaniu się ustroju państwa

8. Walka o wschodnią granicę

- Koncepcje tworzenia granic na konferencji wersalskiej.

- Walki o Lwów.
- Wojna z Rosją radziecką.
- Traktat ryski.
- Konflikt z Litwą.

9. Walka o granicę zachodnią

- Powstanie wielkopolskie.
- Realizacja postanowień wersalskich.
- Plebiscyty.
- Powstania śląskie.
- Zatarg i konflikt o Śląsk Cieszyński Spisz i Orawę.
- Rola regularnych i ochotniczych oddziałów wojskowych w walkach o granice.

10. Sytuacja gospodarcza odradzającej się Polski

- Zniszczenia wojenne.
- Inflacja.
- Trudności unifikacji kraju.
- Reforma walutowa.
- Budowa portu w Gdyni.
- Reforma rolna.

11. Rzeczpospolita w dobie rządów parlamentarnych

- Struktura społeczna, religijna, wyznaniowa i narodowościowa.
- Wybory 1922 roku.
- Zabójstwo prezydenta Narutowicza.
- Funkcjonowanie rządów parlamentarnych i samorządu terytorialnego w Polsce.
- Sytuacja międzynarodowa Polski.
- Kryzys rządów parlamentarnych.

12. Rzeczpospolita w dobie rządów autorytarnych

- Przewrót majowy i budowa systemu autorytarnego.
- Rzeczpospolita w dobie wielkiego kryzysu.
- Zaostrzenie się sytuacji politycznej, społecznej i narodowościowej.
- Konstytucja kwietniowa – charakter i znaczenie.
- Śmierć Piłsudskiego, przemiany w obozie sanacji.
- Centralny Okręg Przemysłowy.
- Plany ministra Kwiatkowskiego.
- Ożywienie gospodarcze.

13. Oświata i kultura w II Rzeczypospolitej

- Rozwój oświaty i nauki.

- Szkolnictwo mniejszości narodowych.
- Ludzie nauki.
- Zastosowanie odkryć naukowych.
- Formy aktywności w zakresie inicjatyw społecznych, oświatowych i kulturalnych.
- Literatura i sztuka.
- Kinematografia i radiofonia.

14. Sytuacja geopolityczna Polski w latach trzydziestych

- Układy międzynarodowe z początku lat trzydziestych.
- Położenie Polski między Niemcami a ZSRR w drugiej połowie lat trzydziestych.
- Poszukiwani sojuszników.
- Stan przygotowania do wojny.
- Mobilizacja armii.
- Układ Ribbentrop-Mołotow.
- Spór o ocenę II Rzeczypospolitej.

15. Początek wojny w Polsce

- 1 września 1939 r.
- Przystąpienie Wielkiej Brytanii i Francji do wojny.
- 17 września 1939 r.
- Kolejne fazy wojny obronnej Polski.
- Najważniejsze bitwy wojny obronnej, zakończenie działań zbrojnych.
- Spór o przyczyny klęski.

16. II wojna światowa – narastanie

- Rozszerzenie działań wojennych w Europie.
- Światowy charakter wojny w 1941 roku.
- Główne fronty.
- Powstanie Wielkiej Koalicji.

17. II wojna światowa – po przełomie

- Klęski Niemiec na froncie wschodnim.
- Zmiany na froncie południowym.
- Sytuacja w Azji.
- Drugi front i realizacja zamierzeń koalicji.
- Plany budowy powojennego świata na konferencjach w Teheranie i Jałcie.
- Zakończenie wojny w Europie i na Dalekim Wschodzie.

18. Eksterminacja narodów

- Organizacja wyniszczania narodów podbitych.

- Holocaust Żydów.
- Eksterminacja Romów.

19. Narody i państwa Europy wobec agresji i ludobójstwa

- Regularne działania wojskowe.
- Rządy kolaboracyjne.
- Ruch oporu i działania partyzanckie w Europie.
- Zaangażowanie i postawy obywatelskie wobec przemocy.
- Postawy jednostek w czasach próby.

20. Sytuacja Polski w pierwszym okresie wojny

- Podział ziem Rzeczypospolitej Polskiej.
- Ziemie polskie wcielone do Rzeszy.
- Generalne Gubernatorstwo.
- Ziemie polskie wcielone do ZSRR.
- Cele i metody polityki okupantów.

21. Kontynuacja państwowości II Rzeczypospolitej

- Utworzenie Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na obczyźnie.
- Etapy organizowania i struktura Polskiego Państwa Podziemnego.
- Tworzenie polskich formacji wojskowych na obczyźnie.
- Przykłady udziału Polaków na frontach drugiej wojny światowej.

22. Postawy społeczeństwa polskiego podczas okupacji

- Formy walki cywilnej.
- Zasięg społeczny walki cywilnej.
- Udział młodzieży i duchownych Kościoła katolickiego w walce cywilnej.
- Przejawy walki zbrojnej.
- Rola Armii Krajowej w walce zbrojnej.

23. Komplikacje sprawy polskiej

- Układ Sikorski-Majski.
- Tworzenie Armii Polskiej w ZSRR i jej ewakuacja.
- Sprawa Katynia.
- Śmierć Sikorskiego.
- Sytuacja międzynarodowa Polski w latach 1941-1943.

24. Działalność komunistów polskich – przygotowania do objęcia władzy w kraju

- Utworzenie Związku Patriotów Polskich w ZSRR.
- Tworzenie partii komunistycznej i jej oddziałów zbrojnych w okupowanym kraju.

- Utworzenie I Armii Wojska Polskiego i podporządkowanie jej dowództwu Armii Czerwonej.
- Powołanie Krajowej Rady Narodowej, jako przeciwwagi dla organów Polskiego Państwa Podziemnego.

25. Wojenne losy obywateli II Rzeczypospolitej

- Postawy wobec okupacji.
- Warunki życia codziennego.
- Wysiedlenia.
- Kultura i oświata.

26. Czas przełomu

- Konferencja w Teheranie
- Plany Rządu RP.
- Aktywizacja państwa podziemnego.
- Polska Lubelska, jej działania.

27. Powstanie warszawskie

- Plan Burza
- Powstanie warszawskie.
- Spór o powstanie warszawskie.

28. Czas przełomu – polski epilog

- Sprawa Polska na konferencji w Jałcie.
- Sprawy polskie w końcowym etapie wojny.
- Moskwa – czerwiec 1945 roku proces szesnastu.
- Powstanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej.

29. Ukształtowanie się dwubiegunowego świata

- Postanowienia konferencji w Poczdamie i ich realizacja.
- Zmiana układu sił na świecie.
- Rola USA i ZSRR.
- Utworzenie i początek działalności ONZ.
- Wyścig zbrojeń i tworzenie paktów wojskowych.

30. Społeczne i gospodarcze skutki II wojny światowej

- Konieczność przestawienia gospodarki z produkcji wojennej na pokojową.
- Zniszczenia w przemyśle i rolnictwie spowodowane działaniami wojennymi.
- Wzrost gospodarczego znaczenia USA.
- Straty ludnościowe.
- Masowe migracje wymuszone i dobrowolne.

- Zmiany w świadomości społecznej.

31. Powojenne przemiany w Azji

- Sytuacja w Indochinach.
- Niepodległość Indii.
- Początek konfliktu na Bliskim Wschodzie.
- Utworzenie ChRL.
- Wojna w Korei.

32. Europa po dwóch stronach żelaznej kurtyny

- Wzrost wpływów ZSRR w Europie Środkowej i Wschodniej.
- Aktywność komunistów.
- Plan Marshalla.
- Utworzenie Kominformu.
- Przejmowanie władzy przez komunistów w państwach demokracji ludowej.
- Układ Warszawski.

33. Podział Niemiec i początki integracji europejskiej

- Polityka mocarstw okupacyjnych wobec Niemiec
- Kryzys berliński.
- Utworzenie RFN i NRD, status Berlina.
- RWPG.

34. Kształtowanie się powojennej Polski

- Decyzje poczdamskie i ich konsekwencje.
- Migracje ludności.
- Reforma rolna i nacjonalizacja przemysłu.
- Zniszczenia i odbudowa kraju, plan trzyletni.
- Układ sił politycznych w 1945 roku.
- Referendum i wybory 1947 roku.

35. Umacnianie systemu stalinowskiego w Polsce

- Dyktatura PZPR.
- „Walka klasowa”.
- Polityka wobec Kościoła.
- Rozwój oświaty.
- Realizm socjalistyczny w kulturze.
- Konstytucja PRL.
- Założenia oraz gospodarcze i społeczne konsekwencje planu sześcioletniego.

36. Świat między zimną wojną a pokojowym współistnieniem

- XX Zjazd KPZR i jego następstwa.

- Problemy wewnętrzne USA.
- Stosunki Waszyngton, Moskwa, Pekin.
- Konflikt kubański.
- Skokowy rozwój techniki wojennej - równowaga strachu.

37. Konflikty i próby odprężenia

- Płaszczyzny współdziałania mocarstw.
- Wojna wietnamska.
- Konflikt na Bliskim Wschodzie.
- Interwencja radziecka w Afganistanie.
- Nawrót zimnej wojny.
- Rola ONZ.

38. Problemy krajów Trzeciego Świata

- Dekolonizacja Afryki.
- Nowa mapa polityczna świata.
- Państwa Ameryki Łacińskiej.
- Neokolonializm.
- Problemy wewnętrzne i konflikty zbrojne.
- Rola ONZ.

39. Podziały i współpraca w jaltańskiej Europie

- Powstanie węgierskie 1956 roku.
- Budowa muru berlińskiego.
- Problemy wewnętrzne państw zachodnich.
- Stłumienie „praskiej wiosny”.
- Poszerzenie integracji Zachodu.
- Droga do KBWE.

40. Łagodzenie systemu stalinowskiego w Polsce

- Przejawy odwilży.
- Reperkusje XX Zjazdu KPZR.
- Protest poznański 1956 roku.
- Polityka władz i postawa społeczeństwa.
- Październik 1956 roku – nadzieje Polaków.
- Zmiany w ekipie rządzącej.
- Przejawy destalinizacji.

41. Ograniczona stabilizacja w PRL

- Zatrzymanie demokratyzacji systemu.
- Polityka gospodarcza ekipy rządzącej.
- Warunki życia i postawy społeczeństwa.
- Stosunki państwo-Kościół.

- Kultura polska lat sześćdziesiątych.

42. Kryzysowe przesilenie w PRL

- Konflikty w kierownictwie PZPR.
- Protesty studenckie w marcu 1968 roku.
- Kampania antysyjonistyczna.
- Układ z RFN.
- Protesty robotnicze w grudniu 1970 roku.
- Zmiana ekipy rządzącej.

43. Polska w latach siedemdziesiątych XX wieku

- Nowe akcenty ideologiczne.
- Polityka gospodarcza i jej załamanie.
- Warunki życia i postawy społeczeństwa.
- Propaganda sukcesu.
- Protesty społeczne 1976 roku.
- Powstanie opozycji.
- Kultura polska w latach siedemdziesiątych.
- Pielgrzymka Jana Pawła II do ojczyzny w 1979 roku.

44. Od „Solidarności” do stanu wojennego

- Charakter strajków w lipcu i sierpniu 1980 roku.
- Umowa społeczna.
- „Solidarność” ruch społeczny i polityczny.
- Polityka nowej ekipy rządzącej, przejawy konfrontacji.
- Niedogodności życia codziennego.
- Ożywienie w kulturze.
- Wprowadzenie stanu wojennego.
- Międzynarodowe reperkusje wydarzeń w Polsce.

45. Schyłek PRL

- Polityka władz do połowy lat osiemdziesiątych, próby reformowania gospodarki.
- Postawy i warunki życia społeczeństwa.
- Droga do Okrągłego Stołu.
- Okrągły Stół i jego następstwa.
- Wybory czerwcowe 1989 roku.
- Utworzenie rządu T. Mazowieckiego.
- Początki zmian gospodarczych.
- Formalne zakończenie PRL, rozwiązanie PZPR.

46. Europa po upadku systemu jałtańskiego

- Pieriestrojka i głośność w ZSRR.

- Jesień Narodów.
- Zjednoczenie Niemiec.
- Rozpad ZSRR.
- Podział Czechosłowacji i Jugosławii.
- Traktat z Maastricht, utworzenie i rozszerzenie Unii Europejskiej.
- Rozszerzenie NATO.
- Nowe konflikty.

47. Pierwsze lata transformacji w Polsce

- Nowa sytuacja geopolityczna Polski.
- Przemiany sceny politycznej.
- Przywrócenie samorządu terytorialnego.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.
- Polska w NATO i Unii Europejskiej.
- Społeczne koszty transformacji.
- Szanse i zagrożenia kultury.

48. Problemy religijne świata w drugiej połowie XX wieku

- Zasięg największych religii.
- II Sobór Watykański.
- Pontyfikat Jana Pawła II.
- Problem ekumenizmu.
- Wzrost znaczenia islamu.
- Religijne odniesienia konfliktów politycznych.

49. Przemiany społeczne i kulturowe w drugiej połowie XX wieku

- Tendencje demograficzne.
- Rewolucja naukowo-techniczna.
- Wyprawy kosmiczne.
- Kultura społeczeństwa masowego.
- Zmiana warunków życia codziennego, zmiany w obyczajowości.

50. Problemy świata na przełomie XX i XXI wieku

- Upadek ładu dwubiegunowego.
- Wzrost znaczenia Chin.
- Stare i nowe konflikty.
- Płaszczyzny globalizacji.
- Wyzwania cywilizacyjne.

4. Procedury osiągania celów edukacyjnych

Wybór metod kształcenia zależy jest od szeregu czynników obiektywnych i subiektywnych. Wspólnym dla wszystkich szkół i nauczycieli są takie stymulatory jak: zapisane w podstawie programowej cele kształcenia i przewidywane osiągnięcia uczniów oraz określony w ramowym planie nauczania wymiar godzin przeznaczonych dla przedmiotu. Jednakże nie mniej istotne znaczenie przy długofalowym planowaniu metod i środków dla osiągnięcia celów edukacyjnych ma specyfika konkretnego zespołu uczniowskiego.

A. Planowanie dydaktyczne

Nauczyciel, realizując konkretną lekcję, powinien traktować ją jako element szerszych kontekstów:

- określonego działu tematycznego,
- nauczania przedmiotu w bieżącym roku szkolnym,
- nauczania w całym cyklu,
- odwołań do innych przedmiotów nauczania,
- odwołania do wiadomości i doświadczeń pozaszkolnych (informacji z mediów, obserwacji śladów przeszłości w regionie, wycieczek, rozmów z rodzicami i dziadkami).

Aby uwzględnić powyższe konteksty, nauczyciel powinien podejmować różne działania. Jednym nich jest planowanie dydaktyczne. Powinno ono tworzyć syntezę treści kształcenia. Niekiedy, nawet w oficjalnych dokumentach, występuje uproszone pojmowanie zakresu treści nauczania, które bywa utożsamiane z materiałem nauczania. Ujęcie takie jest fragmentaryczne. Treść nauczania współtworzą bowiem trzy elementy:

- cele nauczania,
- materiał nauczania,
- wymagania programowe.

Zgodnie z rozróżnieniem, które w polskiej edukacji upowszechnił Bolesław Niemierko, planowanie dydaktyczne powinno obejmować trzy etapy. Są to:

- I. planowanie kierunkowe, dotyczące jednego roku lub – co może być lepszym rozwiązaniem – całego cyklu nauczania;
- II. planowanie wynikowe, opracowane do działu programowego, wyodrębnionego problemu lub dużej jednostki tematycznej;
- III. planowanie metodyczne dotyczące konkretnej jednostki lekcyjnej.

Tak rozbudowana struktura planowania ułatwia m.in. całościowy ogłęd treści kształcenia oraz kontrolę przebiegu edukacji danego przedmiotu nauczania. Ma jednak wady, do których m.in. należy pracochłonność i zbyt formalistyczne traktowanie procesu kształcenia. Nauczyciel, pracujący w realiach konkretnej szkoły, powinien znaleźć przysłowiowy złoty środek, aby nie popaść w żadną skrajność.

B. Metody i techniki nauczania

Dydaktycy i nauczyciele często rozróżniają „klasyczne” i „aktywizujące” metody nauczania. Pierwsze z nich zwykle postrzegane są jako metody podające, które wymagają od ucznia przede wszystkim maksymalnej koncentracji oraz uważnego śledzenia wyjaśnień i sugestii nauczyciela. Natomiast drugie uważane są za bardziej nowoczesne, ułatwiające kształcenie umiejętności i rozwijanie myślenia historycznego. Ten uproszczony podział nie powinien być traktowany jako kryterium wartościowania metod na „lepsze” i „gorsze”. Nauczyciel powinien zorganizować przebieg zajęć tak, aby okazały się one zarówno efektywne pod względem dydaktycznym, jak atrakcyjne dla ucznia. Niektóre z rozwiązań uznanych za aktywizujące były stosowane od dziesiątków lat, chociaż niekiedy były one nazywane inaczej. Ponadto odrywanie wiedzy od umiejętności jest zabiegiem sztucznym. Tok lekcji jest bowiem procesem, który nie przebiega automatycznie. Nauczyciel powinien być przygotowany na to, aby modyfikować, niekiedy nawet w znacznym stopniu, zaplanowane działania. Od wielu lat dydaktycy historii podkreślają, iż:

- 1) nauczanie historii powinno mieć charakter polimetodyczny (jednak duża liczba metod nie może być automatycznie traktowana jako walor lekcji);
- 2) podczas lekcji żadna metoda nie występuje w definicyjnej postaci.

Poniżej krótko przedstawione zostały najważniejsze (zdaniem autorów programu) metody służące edukacji historycznej dla zakresu ujętego w niniejszym programie. W wielu przypadkach wskazano też przykłady ich zastosowania.

Spśród tzw. metod klasycznych za niezastąpioną i mającą szerokie zastosowanie należy uznać **rozmowę nauczającą**. Pozwala ona wprowadzać nowe wiadomości, a także rozwijać i sprawdzać uczniowskie umiejętności, np. dotyczące wnioskowania przyczynowo-skutkowego. Może być stosowana w każdym ogniwie lekcji. W szkole ponadgimnazjalnej stopniowo należy wprowadzać wykład. Szczególnie może być on przydatny w drugiej części zajęć, natomiast w pierwszej części, po odpowiednim wprowadzeniu, warto pozostawić większą inicjatywę uczniom. Należy unikać prowadzenia wykładu

w sposób akademicki, ale wzbogacać wypowiedź, np. anegdotami, ilustracjami, schematami, wykresami. Mimo wielu zastrzeżeń do metod werbalnych trzeba uznać, że historia opowiadana przez nauczyciela często pozwala uczniom porządkować wiadomości, a także rozbudza zainteresowanie naszym przedmiotem.

Powszechnie stosowaną metodą jest **praca pod kierunkiem**. Polega ona na tym, że uczeń indywidualnie wykonuje zadania, wykorzystując materiały pomocnicze wskazane lub dostarczone przez nauczyciela, który czuwa nad przebiegiem pracy. Materiałami tymi najczęściej są: podręcznik, tekst źródłowy, ikonografia, mapa, film edukacyjny lub odpowiednio dobrane fragmenty filmów dokumentalnych i fabularnych. Nauczyciel powinien pamiętać o tym, aby dokładnie określić formę i czas pracy, a także podsumować jej efekty.

Przy realizacji wielu tematów może być stosowana **praca w grupach**. Zwykle jest ona lubiana przez uczniów. Nauczyciel powinien jednak pamiętać o kilku istotnych kwestiach. Najskuteczniej pracują grupy cztero- lub pięcioosobowe. Nauczyciel musi czuwać nad tym, aby wszyscy członkowie grupy mieli swój udział w efekcie pracy zespołu. Po zakończeniu zajęć wszyscy uczniowie powinni mieć całościowy obraz omawianego tematu. Osiągnięcie tej integracji wiedzy i umiejętności jest szczególnie ważne. Niekiedy warto te same zadania przydzielić dwóch grupom, pracującym niezależnie od siebie. Porównanie wyników zaproponowanych przez każdą grupę ma duży walor dydaktyczny.

Na szybkie rozbudzenie aktywności uczniów i na rozwijanie ich kreatywności pozwala „**burza mózgów**”, podczas której zgłaszane są różnorodne skojarzenia i nietypowe rozwiązania. „Burzę mózgów” warto wykorzystać m.in. na początku omawiania tematu lekcji, aby wprowadzić ucznia w nową problematykę, zainteresować go, a nawet zaintrygować. Przykładowo, takie rozwiązanie możemy zastosować przy temacie dotyczącym problemów gospodarczych po pierwszej wojnie światowej.

Szeroki zakres prezentowania własnych opinii uczniów stwarza **dyskusja**. Należy jednak pamiętać o tym, aby nie była ona prowadzona w sposób zbyt żywiołowy i aby nie przemieniła się w dialog tylko nielicznych uczniów, pozwalający innym wyłączyć się z toku zajęć. Istotne znaczenie ma też inna okoliczność. Najczęściej w praktyce szkolnej prowadzona jest **dyskusja plenarna**, pozwalająca na swobodną wymianę poglądów młodzieży. Pojawia się więc problem, jak w miarę obiektywnie ocenić zaangażowanie uczniów oraz merytoryczność ich wypowiedzi. Jednym z możliwych rozwiązań tego problemu jest **dyskusja punktowana**, w której podstawą do oceny uczestnika dyskusji jest liczba zdobytych punktów. Przyznawane są nie tylko punkty dodatnie (za rozpoczęcie dyskusji, dodanie nowego wątku, skłonienie

do wypowiedzi nowego uczestnika, zwrócenie uwagi na błąd, uzupełnienie podanej informacji, zajęcie konkretnego stanowiska, prezentację umotywowanej wypowiedzi), ale także punkty ujemne (za przeszkadzanie w dyskusji, zbyt długie wypowiedzi, ataki na innych uczestników dyskusji). Szczegółową punktację zawierają opracowania dydaktyczne (np. E. Choraży, D. Konieczka-Śliwińska; S. Roszak, *Edukacja historyczna w szkole. Teoria i praktyka*, Warszawa 2008).

Bardziej zorganizowaną metodą niż dyskusja jest **deбата „za i przeciw”**. Wymaga ona oceny danego problemu (np. opanowania Zaolzia przez Polskę w 1938 roku, szans powstania warszawskiego, obrad Okrągłego Stołu) postaci historycznych (np. Józefa Piłsudskiego, Władysława Sikorskiego, Władysława Gomułki) z dwóch przeciwstawnych punktów widzenia. Udział w debacie „za i przeciw” może być traktowany jako zadanie dla zainteresowanych uczniów. W takim przypadku osoby, które nie uczestniczą w debacie, są zobligowane do przedstawienia swoich spostrzeżeń pod koniec zajęć. Argumenty na poparcie lub odrzucenie określonej tezy uczniowie mogą opracować w klasie (indywidualnie lub grupowo) albo też przygotować jako zadanie domowe.

W wielu sytuacjach znane z przeszłości jednostki lub grupy osób stawały przed koniecznością podjęcia decyzji, mogących wywołać różnorodne (pozytywne i negatywne) konsekwencje. Do analizy wskazanych dylematów przydatne bywa wykorzystanie **drzewa decyzyjnego**. Dwie przykładowe sytuacje, które można wyjaśniać za pomocą tej metody zostały podane niżej.

- Jaką decyzję powinny podjąć władze Polski wobec żądań niemieckich. Uczniowie rozważają dwa hipotetyczne rozwiązania: 1) odrzucić żądania; 2) przyjąć żądania.
- Jak powinny zachować się oddziały Armii Krajowej wobec wojsk radzieckich wkraczających na terytorium Rzeczypospolitej. Uczniowie rozważają trzy hipotetyczne rozwiązania: 1) „wystąpić w roli gospodarza” (jak przewidywał plan „Burza”); 2) pozostać w konspiracji; 3) wycofać się na zachód.

Metoda ta może być rozwinięta przez tzw. **ścieżki decyzyjne**. Wyznaczają one dalszą analizę i uszczegółowienie przyjętych rozwiązań.

Do kształtowania myślenia historycznego (w tym również podejmowania decyzji) przydatny jest **ranking trójkątny**, który może być przekształcony w ranking romboidalny. Metoda ta polega na ustaleniu hierarchii czynników istotnych dla np. przyczyn i skutków określonych wydarzeń lub zjawisk historycznych, a także dla znaczenia wybranych postaci. Przy rankingu trójkątnym uczniowie, spośród różnych czynników, wybierają trzy najważniejsze

(najlepsze). Zostają one zapisane w schemacie podzielonego trójkąta. Przykładowo – uczniowie mają określić:

- a) najważniejsze przyczyny klęski państw „Osi” podczas drugiej wojny światowej;
- b) najkorzystniejsze dla Polaków zmiany dokonane po 1989 roku.

Kolejnym etapem może być sporządzenie „rankingu negatywnego”. W podanych przykładach oznacza wybór i hierarchizację (spośród większej liczby czynników) trzech które:

- a) miały najmniejszy wpływ na klęskę państw „Osi” podczas drugiej wojny światowej;
- b) okazały się szczególnie niekorzystne dla Polaków po 1989 roku.

Wybrane czynniki są wpisane do schematu odwróconego trójkąta. Oba schematy, połączone podstawami tworzą romb.

Z kolei **metaplan** jest analizą określonego problemu, wynikającą z odpowiedzi na pytania:

- Jak jest (jak było)?
- Jak być powinno?
- Dlaczego nie jest (nie było) tak, jak być powinno?

Metodę tę można zastosować szczególnie przy analizowaniu problemów, które charakteryzują się przejawami kryzysu, zagrożeń, przesileń (np. do tematów: *Gospodarka światowa po wojnie*; *Systemy totalitarne w Europie Zachodniej*, *Problemy krajów Trzeciego Świata*).

Częściej niż metaplan warto stosować **analizę SWOT**, w której uczniowie określają cztery wymiary określonego problemu: mocne strony, słabe strony, szanse, zagrożenia. Dzięki takiej strukturze analizę SWOT można połączyć z pracą w grupach. Dwa najprostsze (wyjściowe) rozwiązania polegają na tym, że:

- 1) uczniowie są podzieleni na cztery grupy, z których każda wyjaśnia jeden wymiar analizy;
- 2) uczniowie są podzieleni na cztery grupy; dwie z nich, pracując niezależnie od siebie, wyjaśniają „optymistyczne” wymiary analizy (mocne strony, szanse), a pozostałe dwie – „pesymistyczne” wymiary (słabe strony, zagrożenia).

Wyniki prac poszczególnych grup są integrowane i porównywane. Analizę SWOT można zastosować do takich zagadnień, jak: sytuacja gospodarcza Drugiej Rzeczypospolitej, rządy parlamentarne w Drugiej Rzeczypospolitej, transformacja ustrojowa Polski po 1989 roku, płaszczyzny globalizacji.

Niekiedy za pomocą tej metody udaje się znaleźć różną perspektywę spojrzenia na analizowane zagadnienia.

Mapa mentalna pozwala na wizualne opracowanie problemu za pomocą różnorodnych znaków, symboli, rysunków i haseł. Warto ją stosować zwłaszcza jako technikę podsumowania zajęć, integrowania najważniejszych informacji wyjaśnionych podczas lekcji.

Drama zaliczana jest do metod kształcących wyobraźnię i umiejętności społeczne. Do licznych technik dramy zalicza się m.in. wywiad oraz list. Należy jednak pamiętać o tym, że do historii XX wieku nauczyciel może wykorzystywać wiele autentycznych tekstów, które pozwalają doskonalić pożądane umiejętności uczniów oraz rozwijać ich wyobraźnię. Zdaniem autorów niniejszego programu techniki dramatyczne są bardziej przydatne do kształcenia historycznego na niższych etapach edukacji historycznej.

Symulacja, czyli ukazywanie wybranego modelu rzeczywistości historycznej, może być uznana za grę dydaktyczną. Od dramy różni się tym, że bardziej akcentuje zjawiska społeczne, a mniej przeżycia i doświadczenia osobiste. Zamiast improwizacji wymaga ściśle określonego scenariusza. Za pomocą symulacji można przedstawić np. obrady Sejmu Ustawodawczego w 1919 roku oraz rozmowy przywódców Wielkiej Trójki podczas konferencji w Jałcie.

Portfolio, czyli gromadzenie przez uczniów różnorodnych materiałów, warto zastosować głównie do dwóch zakresów tematycznych:

- 1) szeroko rozumianej kultury;
- 2) dziejów regionalnych, lokalnych oraz dziejów rodziny.

Wybór pierwszego zakresu może być uważany za częściową próbę realizacji zgłaszanego od lat postulatu, aby dzieje kultury uczynić osią szkolnej edukacji historycznej. Natomiast wybór drugiego zakresu pozwala uczniom na poznanie „historii bliskiej”, której walory kształcące i wychowawcze trudno przecenić. Nauczyciel powinien czuwać nad tym, aby gromadzenie materiałów nie było tylko mechanicznym dołączaniem kolejnych kartek w skoroszycie.

Bogatsze możliwości działań uczniowskich w poznawaniu obu wskazanych zakresów tematycznych niż portfolio stwarza **projekt edukacyjny**. Zwykle ma on charakter interdyscyplinarny. Obie metody – zarówno portfolio, jak projekt edukacyjny – warto stosować do pracy z uczniami zdolniejszymi. Jednocześnie metody te mogą okazać się atrakcyjne dla uczniów niezbyt interesujących się historią jako przedmiotem szkolnym.

Aktywne poznawanie historii lokalnej i dziejów rodziny może odbywać się również jako odrębne zadanie dla uczniów, które często łączą się z udziałem

w konkursach dotyczących tej tematyki. Zwykle wymaga dokumentowania przez uczniów relacji starszych osób, będących świadkami lub uczestnikami wydarzeń z przeszłości. Tę formę pracy warto doskonalić. Uczniowie powinni docenić fakt, że są ostatnim pokoleniem, które może rozmawiać z ludźmi pamiętającymi czasy Drugiej Rzeczypospolitej oraz drugiej wojny światowej.

Wyzwaniem i szansą dla współczesnej edukacji jest możliwość **wykorzystania technologii informacyjnej**, zwłaszcza Internetu i programów komputerowych. Technologia ta pozwala m.in. na wyszukiwanie potrzebnych informacji, opracowanie prezentacji multimedialnych oraz na tworzenie stron tematycznych www. Jej wielorakie – i rosnące – możliwości chyba jednak nie powinny dominować na lekcji. Ponadto wykorzystanie technologii informacyjnej zależeć będzie od stanu wyposażenia szkoły w odpowiedni sprzęt.

Uczniowie poznają przeszłość nie tylko w systemie klasowo-lekcyjnym. Duże walory poznawcze i kształcące, a także wychowawcze, można osiągnąć podczas wycieczek oraz zajęć prowadzonych w muzeach i archiwach. Stopień wykorzystania tych form edukacji historycznej zależy od uwarunkowań konkretnej szkoły.

C. Kierunki integracji międzyprzedmiotowej

Wciąż aktualny pozostaje – podnoszony od wielu lat – postulat korelowania historii z innymi przedmiotami nauczanyymi w szkole. Postulat ten daje szansę ukazania całościowego obrazu świata oraz pozwala uczynić zajęcia bardziej atrakcyjne i bardziej efektywne. Korelowanie powinno mieć charakter dwukierunkowy. Z jednej strony nauczyciel odwołuje się do wiadomości i umiejętności, które uczniowie powinni znać z innych przedmiotów. Z drugiej strony wyjaśnia historyczne uwarunkowania powstawania różnorodnych idei oraz tekstów kultury, dokonywania odkryć i wynalazków, funkcjonowania instytucji społecznych i politycznych. Tak zarysowane uwarunkowania historyczne dają uczniom szansę pełniejszego zrozumienia wielu zagadnień, z którymi zetkną się oni podczas nauki innych przedmiotów, a także w wielu sytuacjach poza szkolną edukacją.

Istotne znaczenia ma korelacja historii z językiem polskim. Na lekcjach naszego przedmiotu uczniowie poznają historyczne tło epok, w których żyli twórcy literatury i w których powstawały ich dzieła. Jednocześnie warto przywołać wybrane fragmenty prozy lub poezji jako ilustrację do zagadnień omawianych na lekcjach historii. Historia XX wieku koncentruje się głównie na zagadnieniach politycznych i ustrojowych. Dlatego – jak zasygnalizowano wcześniej – nie wolno zaniedbywać odniesień do – szeroko rozumianych –

zjawisk kulturowych. Oznacza to odwołanie się do wiedzy o kulturze. Szczegółowe propozycje dotyczące wykorzystania tekstów kultury w nauczaniu historii najnowszej zostaną ukazane w poradniku metodycznym do podręcznika, który zostanie napisany zgodnie z niniejszym programem.

Z innych przyczyn konieczna jest korelacja historii z wiedzą o społeczeństwie. Często ten sam nauczyciel uczy obu tych przedmiotów. Dzięki historii uczniowie poznają genezę wielu zjawisk współczesnego świata (np. konfliktów zbrojnych, dysproporcji cywilizacyjnych, wartości i zasad demokracji) oraz aktualnych problemów naszego kraju i jego mieszkańców. Warto również na lekcjach historii wprowadzać podstawową terminologię socjologiczną oraz politologiczną.

Ukazanie genezy zjawisk – świadczących o zróżnicowaniu, i o jedności współczesnego świata – stanowi również przejaw integracji historii z geografią. Powiązania między tymi dwoma przedmiotami są jednak głębsze. Na lekcjach historii nie można przecenić umiejętności posługiwania się przez ucznia mapą, stanowiącą przecież niezbędny atrybut edukacji geograficznej. Przy niektórych zagadnieniach oprócz map podręcznikowych i zawartych w atlasach historycznych warto wykorzystać również mapy fizyczne. Odniesienia zarówno do geografii, jak i biologii, są przydatne podczas omawiania głównych etapów i skutków antropopresji.

Z kolei naturalnym przejawem korelacji naszego przedmiotu z fizyką, chemią jest naświetlenie historycznego tła, w którym dokonane zostały najważniejsze osiągnięcia techniki i nauk przyrodniczych (np. zastosowanie energii jądrowej, inżynieria genetyczna i klonowanie ssaków). Przy zagadnieniach ekonomicznych (np. wielkiego kryzysu w latach 1929-1933 oraz metod jego przezwyciężania) oczywista powinna być korelacja z podstawami przedsiębiorczości.

Odwołanie się do umiejętności zdobytych na lekcjach matematyki przydatne będzie np. do analizy danych statystycznych oraz sporządzania wykresów ukazujących wybrane elementy obrazu przeszłości.

Zasygnalizowane wcześniej korzyści z wykorzystania techniki informacyjnej w naturalny sposób powinny stanowić przesłankę do integracji historii z informatyką.

Szanse na wiele nowatorskich rozwiązań stwarza integracja naszego przedmiotu oraz języków obcych. Najprostszym z tych rozwiązań może być wykorzystanie na lekcji historii krótkich tekstów w języku, którego uczy się młodzież.

IV. Jak uczyć historii?

Układem odniesienia dla edukacji historycznej jest zmieniająca się współczesna kultura. Tworzona wcześniej przez pisane i drukowane narracje, z werbalnej zmienia się w audiowizualną, a jej przestrzeń oddziaływania społecznego wyznaczają media ekranowe. Rewolucja technologiczna spowodowała, że w świecie mediów każdy może wytwarzać wiedzę, także historyczną (filmy video, blogi, eseje fotograficzne itp.). Złamany został monopol historii akademickiej na wytwarzanie wiedzy historycznej i zarządzanie nią. Pojawiły się bowiem historie alternatywne, takie jak:

- historie audiowizualne/wizualne: fotografia, film – historia w dokumencie i fabule; telewizja – teatr, widowiska historyczne, publicystyka w TV, historyczne kanały (TVP Historia, Discovery Historia, ViaSat History),
- historie multimedialne, wirtualne i interaktywne: Internet – portale historyczne, archiwa cyfrowe, bazy danych, blogi, internetowe muzea, gry komputerowe.

Nauczanie historii w kontekście tych zmian, wymaga pogłębionej refleksji nad warsztatem pracy nauczyciela, nad potrzebą kreatywnego rozwijania zdolności uczniów w tworzeniu wiedzy przy wykorzystaniu różnorodnych metod i technik uczenia się, w tym technik multimedialnych. Celom tym służą projekty, studium przypadku, WebQuesty, nad którymi uczniowie pracują zespołowo. Takie formy samodzielności zachęcają uczniów do inter- i transdyscyplinarnego podejścia do problemów historycznych, rozwijają ich myślenie historyczne.

Nauczanie historii powinno być zorientowane na objaśnianie współczesności i prognozowanie perspektyw przyszłości. Pożądane jest kształtowanie postawy krytycyzmu wobec przeszłości i wszelkich przekazów wiedzy o minionej rzeczywistości. Ułatwi to młodzieży zachowanie dystansu wobec wszelkich ekstremizmów ideowych, politycznych, społecznych i kulturowych. Specyfika naszych dziejów powodowała, że historia pełniła różne role. Powoli przestaje ona być opisem choroby, kostiumem, wekslem, alibi, bębniem plemiennym a staje się obiektywnym wykładem. Wszak dopiero teraz wybijamy się na normalność, uczmy więc o przeszłości dla przyszłości.

Badania nad młodzieżą wskazują na trudności wiązania historii z problemami i konfliktami dnia dzisiejszego, a także na brak umiejętności interpersonalnych, między innymi komunikowania się, pracy w grupach nad rozwiązywaniem problemów. Nie będzie możliwe ich kształcenie tylko za pomocą metod tradycyjnych. Nauczyciel powinien stosować nauczanie polimetodyczne, w zależności od tematu lekcji i możliwości uczniów. Nie pomniejszając

roli tradycyjnych metod i form pracy, specyfika historii najnowszej wymaga stosowania na większą skalę metod aktywizujących, które stanowiłyby uzupełnienie a niekiedy alternatywę dla podręcznika. Podkreślić należy, iż są one czasochłonne, wymagają znajomości materiału podręcznikowego z zakresu bieżącego tematu. Wobec tego nie mogą być często stosowane. Bez rozeznania w faktach nie można przystępować do analizy SWOT, metaplanu, dyskusji, debaty, czy sporządzać mapy mentalnej, ponieważ będzie to praca pozorowana i powierzchowna.

Refleksji nad pytaniem, jak uczyć historii, niech towarzyszą przemyślenia Konfucjusza:

Powiedz mi, a zapomnę.

Pokaż mi, a zapamiętam.

Pozwól mi robić, a zrozumiem.

V. Uwagi o podręczniku

Zgodnie z Postawą programową, podręcznik „**Poznajemy przeszłość**” dla szkoły ponadgimnazjalnej w zakresie podstawowym obejmuje materiał z zakresu dziejów ojczystych i powszechnych, od 1918 roku do czasów współczesnych, czyli okres niemal stu lat. Chronologicznie zawiera materiał, który stanowi kontynuację nauczania historii w ostatniej klasie gimnazjum. Jego tytuł – *Poznajemy przeszłość* – wskazuje ukierunkowanie na ucznia. W intencji autorów i wydawcy podręcznik odzwierciedla podmiotowe podejście do uczniów, jest próbą prowadzenia z nimi dialogu. Służą temu pytania na początku każdego rozdziału *Czy pamiętasz*, które odwołują się do wiedzy uczniów zdobytej w gimnazjum lub na wcześniejszych lekcjach. Charakter dialogu utrzymywany jest też poprzez pytania znajdujące się pod niektórymi ilustracjami, tekstami źródłowymi, a także zadania na końcu każdego rozdziału.

Podręcznik ma chronologiczno-problemowy układ treści. Zostały one ujęte w 50 rozdziałach. Konstrukcja i objętość tematów odpowiadają proporcjom wskazanym w programie i w pełni umożliwiają jego realizację. Tekst napisany jest, przystępnym językiem pozbawionym skomplikowanej terminologii, a nowe pojęcia i terminy są graficznie wyszczególnione i w prosty sposób objaśnione.

Podręcznik zawiera bogatą obudowę dydaktyczną, wszystkie jej elementy są zharmonizowane z narracją, stanowią jej integralną część. Należą do nich:

- bogaty i różnorodny materiał ikonograficzny (dokumentacja fotograficzna ważnych wydarzeń, portrety osobistości, reprodukcje plakatów i karykatur, także grafiki, wizerunki dzieł sztuki, pomników i tablic pamiątkowych);
- czytelne mapy, wykresy i schematy graficzne, które w sposób poglądowy dostarczają ciekawych informacji oraz pobudzają myślenie uczniów;
- wkomponowane w tekst krótkie, przemyślane, różnorodne teksty źródłowe: od fragmentów aktów prawnych, traktatów międzynarodowych, programów politycznych po cytaty z pamiętników, a nawet dzienniki pokazujące indywidualny, człowieczy wymiar historii;
- trzy wyróżnione odmiennymi kolorami ramki w każdym rozdziale, zatytułowane *Przypomnij sobie* (na początku tematu), *Zapamiętaj* i *Zadania*, które obligują do powtórzenia opanowanego wcześniej materiału, utrwalają najważniejsze wiadomości poznawane na lekcji, a ciekawe zadania mobilizują do operowania zdobytymi wiadomościami w nowych sytuacjach problemowych.

Zarówno wymienione elementy obudowy dydaktycznej, jak i estetyczna szata graficzna podręcznika ukierunkowane są na rozwijanie zainteresowań historycznych uczniów.

VI. Planowanie pracy dydaktyczno-wychowawczej

Okres historii najnowszej i współczesnej nauczanej w klasie pierwszej szkoły ponadgimnazjalnej należy do stosunkowo krótkich, ponieważ zamyka się w przedziale około 100 lat. Obejmuje jednak wiele wydarzeń i procesów kształtujących teraźniejszość, których poznanie jest konieczne dla rozumienia współczesnego świata, mechanizmów życia społeczno-gospodarczego oraz kształtowania tożsamości narodowej i aktywności obywatelskiej młodych Polaków. Ponadto historię XX i początków XXI wieku cechuje olbrzymia liczba różnorodnych źródeł historycznych, których wykorzystanie znacznie wzbogaca proces nauczania, ale zajmuje wiele czasu. Szczególnym wyzwaniem są dzieje lokalne i regionalne, nie uwzględnione w Podstawie programowej. Z tych wymienionych wyżej względów realizacja materiału nauczania w pierwszej klasie – w ciągu 60 godzin lekcyjnych – będzie trudnym wyzwaniem dla nauczycieli i uczniów. Aby mu sprostać trzeba starannie zaplanować organizację procesu lekcyjnego i pozalekcyjnego oraz działań pedagogicznych na cały rok.

1. Struktura tematyczna lekcji

W zaproponowanym ujęciu, zgodnie z programem nauczania, uwzględniono 50 lekcji bieżących przeznaczonych na opracowanie nowego materiału nauczania. W podręczniku materiał ten ujęty został także w 50 rozdziałach. Pozostałe 10 godzin zagospodarowano na: 1 lekcję wprowadzającą, 2 lekcje o tematyce regionalnej, 3 lekcje powtórzeniowe, 2 lekcje (powtórzeniowe) syntetyzujące i 2 na sprawdziany.

Proponowana struktura lekcji w klasie I.

Typ lekcji	Liczba godzin
Lekcja wprowadzająca	1
Lecje bieżące przeznaczone na opracowanie nowego materiału	50
Lecje powtórzeniowe, przeznaczone na doskonalenie umiejętności i utrwalenie wiadomości	3
Lecje (powtórzeniowe) syntetyzujące	2
Lecje o tematyce regionalnej	2
Pisemne sprawdziany	2
Razem	60

Zarówno program, jak i podręcznik mają układ linearny. Prezentując fakty i wydarzenia w układzie chronologiczno-problemowym, umożliwiają uczniom budowanie uporządkowanego obrazu przeszłości. By ułatwić podejmowanie prób problemowego podejścia do poznawanych faktów, zjawisk i procesów, dokonano strukturalizacji materiału nauczania, dzieląc go na dziewięć działów tematycznych.

Działy tematyczne

Dział	Tytuł działu	Liczba lekcji
I	Europa i świat między wojnami (1918-1939)	6
II	II Rzeczpospolita	9
III	Europa i świat podczas II wojny światowej (1939-1945)	4
IV	Wojenne losy Polski i Polaków	9
V	Europa i świat w pierwszej dekadzie powojennej (1945-1955)	5
VI	Pierwsze lata PRL (1945-1955)	2
VII	Europa i świat w II połowie XX wieku	4
VIII	Od PRL do III Rzeczypospolitej	7
IX	Europa i świat na przełomie XX i XXI wieku	4
Razem		50

Podobnie jak w programie nauczania i w podręczniku, również w planie dydaktycznym zagadnienia dotyczące historii Polski zostały umieszczone z reguły bezpośrednio po problemach odnoszących się do historii powszechnej (europejskiej i światowej). Takie ujęcie sprzyja realizacji podstawowego celu kształcenia zawartego w Podstawie, *uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych*. Tematy lekcji powtórzeniowych i sprawdzianów zostały tak sformułowane, by uczeń nie powtarzał całych tematów, lecz dokonywał selekcji potrzebnych informacji i wykorzystywał je do wyjaśniania zagadnień oraz rozwiązywania problemów. Przeprowadzenie proponowanych lekcji powtórzeniowych i syntetyzujących być może wykracza nieco poza granice działów, lecz sprzyja rozwijaniu myślenia historycznego i kształtowaniu pożądanых postaw.

Zaproponowane zostały dwie lekcje poświęcone problematyce regionalnej. Powinny one być z dużym wyprzedzeniem zapowiedziane uczniom i zrealizowane metodą projektu lub WebQuestu w czasie zajęć pozalekcyjnych. Zaplanowane lekcje regionalne służyłyby prezentacji wyników pracy zespołowej uczniów. W miarę możliwości czasowych, problematyka regionalna powinna być elementem lekcji przeznaczonych na dzieje ojczyste.

W zestawieniu tym nie przewidziano lekcji przeznaczonych na analizę wyników sprawdzianów pisemnych. Decyzja o formie ich omówienia pozostawiona jest nauczycielowi. Wbrew częstym zaleceniom metodycznym nie zaproponowano też przeprowadzenia sprawdzianu na „bilans otwarcia”. Dlatego że:

- na jego podstawie nie uzyskamy informacji o posiadanej przez ucznia wiedzy, rozumieniu procesów historycznych i stopniu opanowania umiejętności niezbędnych dla kontynuowania procesu nauczania – uczenia się historii,
- nie dowiemy się również o stosunku i stopniu zainteresowania historią uczniów,
- stworzymy sytuację stresującą uczniów na początku nauki w nowej szkole.

Oto szczegółowe zestawienie wszystkich lekcji. Na kolorowo zostały zaznaczone tematy nieuwzględnione w podręczniku i programie nauczania.

2. Szczegółowe zestawienie lekcji

I. Europa i świat między wojnami (1918-1939)

1. Po co nam historia najnowsza? – lekcja wprowadzająca
2. Porządek wersalski i waszyngtoński
3. Gospodarka światowa w międzywojniu
4. Systemy totalitarne w Europie Zachodniej
5. Totalitaryzm w ZSRR
6. Wzrost zagrożeń wojennych
7. Kultura w okresie międzywojennym

II. II Rzeczpospolita

8. Odbudowa państwowości w Polsce w latach 1918-1921
9. Walka o wschodnią granicę
10. Walka o granicę zachodnią
11. Sytuacja gospodarcza odradzającej się Polski
12. Rzeczpospolita w dobie rządów parlamentarnych
13. Rzeczpospolita w dobie rządów autorytarnych
14. Oświata i kultura II Rzeczypospolitej
15. Sytuacja geopolityczna Polski w latach trzydziestych
16. Oni zbudowali niepodległą Polskę – lekcja powtórzeniowa

17. Nasz region w międzywojniu – lekcja o tematyce regionalnej

18. Początek wojny w Polsce

III. Europa i świat podczas II wojny światowej (1939-1945)

19. II wojna światowa – narastanie

20. II wojna światowa – po przełomie

21. Eksterminacja narodów

22. Narody i państwa Europy wobec agresji i ludobójstwa

IV. Wojenne losy Polski i Polaków

23. Sytuacja Polski w pierwszym okresie wojny

24. Kontynuacja państwowości II Rzeczypospolitej

25. Postawy społeczeństwa polskiego podczas okupacji

26. Komplikacje sprawy polskiej

27. Działalność komunistów polskich

– przygotowania do objęcia władzy w Polsce

28. Wojenne losy obywateli II Rzeczypospolitej

29. Czas przełomu

30. Powstanie warszawskie

31. Czas przełomu – polski epilog

32. Sprawa polska w polityce wielkich mocarstw w czasach II wojny światowej – lekcja powtórzeniowa

V. Europa i świat w pierwszej dekadzie powojennej (1945-1955)

33. Ukształtowanie się dwubiegunowego świata

34. Społeczne i gospodarcze skutki II wojny światowej

35. Powojenne przemiany w Azji

36. Europa po dwóch stronach żelaznej kurtyny

37. Podział Niemiec i początek integracji europejskiej

VI. Pierwsze lata PRL (1945-1955)

38. Kształtowanie się powojennej Polski

39. Umacnianie systemu stalinowskiego w Polsce

VII. Europa i świat w II połowie XX wieku

40. Świat między zimną wojną a pokojowym współistnieniem

41. Konflikty i próby odprężenia na świecie

- 42. Problemy krajów Trzeciego Świata
- 43. Podziały i współpraca w jałtańskiej Europie
- 44. Dwie drogi rozwoju jałtańskiej Europy – lekcja powtórzeniowa

VIII. Od PRL do III Rzeczypospolitej

- 45. Łagodzenie systemu stalinowskiego w Polsce
- 46. Ograniczona stabilizacja w PRL
- 47. Kryzysowe przesilenie w PRL
- 48. Polska w latach siedemdziesiątych XX wieku
- 49. Od Solidarności do stanu wojennego
- 50. Schyłek PRL
- 51. Pierwsze lata transformacji w Polsce
- 52. Moja miejscowość, region w czasie Solidarności i stanu wojennego – lekcja o tematyce regionalnej
- 53. Społeczne i polityczne konsekwencje odgórnej rewolucji w Polsce – lekcja (powtórzeniowa) syntetyzująca

IX. Europa i świat na przełomie XX i XXI wieku

- 54. Europa po upadku systemu jałtańskiego
- 55. Problemy religijne świata w drugiej połowie XX wieku
- 56. Przemiany społeczne i kulturowe w połowie XX wieku
- 57. Problemy świata na przełomie XX i XXI wieku
- 58. Spory historyczne Polaków – lekcja syntetyzująca
- 59.-60. Lekcje przeznaczone na sprawdziany

VII. Roczny plan dydaktyczny

Roczny plan pracy dydaktycznej jest podstawową częścią przewodnika metodycznego. Jego kluczowym elementem są cele lekcji ujęte czynnościowo jako wymagania szczegółowe, czyli zamierzone osiągnięcia uczniów w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw. W niniejszym rozkładzie materiału do każdej lekcji sformułowano większą liczbę szczegółowych celów. O zakresie ich realizacji zadecyduje nauczyciel, który będzie musiał uwzględnić potrzebę indywidualizacji nauczania. Edukacja historyczna w klasie pierwszej ma charakter podstawowy, dotyczy młodzieży o zróżnicowanym predyspozycjach i zainteresowaniach historią. Ponadto uszczegółowienie celów nauczania ułatwia nauczycielowi zaplanowanie lekcji oraz kontrolę i ocenę osiągnięć uczniów. Oprócz celów szczegółowych dla uczniów do każdej lekcji sformułowano cel ogólny (CG) dla nauczyciela. Został on umieszczony na początku kolumny *Uwagi o realizacji* i w sposób syntetyczny określa, jaki powinien być rezultat pracy nauczyciela na konkretnej lekcji. Podany na początku *Uwag o realizacji* warunkuje dobór metod i środków dydaktycznych do pracy z uczniami. Znalazły się tam również praktyczne wskazówki (proponowane rozwiązania, doboru metod nauczania) dla nauczyciela, które może wykorzystać w różnym stopniu. Znajdują się w nim odsyłacze do załączników zawierających różne tabele, schematy i scenariusz WebQuestu.

Wyszczególnione w kolumnie *Pojęcia, nazwy, terminy* nie odnoszą się tylko do ich zapamiętania i zrozumienia, ale oznaczają operowanie nimi w nowych sytuacjach poznawczych i problemowych. Są więc ściśle związane z celami szczegółowymi.

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
EUROPA I ŚWIAT MIĘDZY WOJNAMI (1918-1939)				
1.	Po co nam historia najnowsza? Lekcja wprowadzająca	▪ określa zakres chronologiczny materiału nauczania ▪ wyjaśnia różnice w terminach historii najnowsza i współczesna ▪ dostrzega związki historii najnowszej z wydarzeniami współczesnymi ▪ wskazuje przydatność znajomości historii najnowszej do rozumienia teraźniejszości i projektowania przyszłości ▪ określa ogólne wymagania nauczania historii w I klasie ▪ charakteryzuje strukturę podręcznika ▪ wymieni zasady kontroli i oceniania	historia najnowsza, historia współczesna, źródło historyczne	Lekcję tę należy wykorzystać do refleksji nad rangą historii najnowszej. Wprowadzeniem do niej może być dyskusja lub burza mózgów na temat: <i>Jakie możliwości daje nam znajomość historii najnowszej?</i> W dalszej kolejności należy zapoznać uczniów z zakresem materiału nauczania, z układem podręcznika oraz z rolą jego elementów wspomagających uczenie się: tekstu narracji, źródeł, ilustracji, schematów, mapek, pytań wprowadzających i zadań. Warto także omówić sposoby korzystania z innych źródeł informacji, metody pracy oraz zasady kontroli i oceniania osiągnięć uczniów. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, dyskusja, burza mózgów, praca pod kierunkiem, analiza podręcznika.</i>
2.	Porządek wersalski i waszyngtoński	▪ określa charakter I wojny światowej ▪ wymienia jej następstwa polityczne ▪ charakteryzuje okoliczności zwołania i przebieg konferencji paryskiej i waszyngtońskiej ▪ wymienia ich główne postanowienia ▪ wyjaśnia cele powołania Ligi Narodów	porządek wersalski i waszyngtoński, Liga Narodów, traktat mniejszościowy, mandat Ligi Narodów, dominium, autorytaryzm,	CG – zrozumienie, w jaki sposób, po I wojnie, próbowano zapewnić ład polityczny w Europie i na świecie oraz zapobiec kolejnym konfliktom i wojnom. Warto nawiązać do celów kongresu wiedeńskiego. Uporządkowaniu informacji służyłaby tabela z wyszczególnieniem

cd. 2.	–	- wykorzystuje mapę do określenia zmian terytorialnych po I wojnie - charakteryzuje systemy ustrojowe funkcjonujące po zakończeniu wojny oraz przyczyny załamywania się demokracji - wyjaśnia kwestię Palestyny po pierwszej wojnie światowej	<i>totalitaryzm, syjonizm, doktryna Monroego</i>	zawartych traktatów pokojowych i ich głównych postanowień. Jej schemat powinni opracować uczniowie. Na podsumowanie lekcji można zastosować analizę SWOT do oceny ustanowionego ładu wersalskiego. Metody i techniki pracy: rozmowa nauuczająca łączona z pracą pod kierunkiem, z wykorzystaniem mapy.
3.	Gospodarka światowa w międzywojniu	- charakteryzuje wpływ I wojny światowej na życie gospodarcze i społeczne - wymienia przedsięwzięcia, które przyczyniły się do uzyskania równowagi gospodarczej - charakteryzuje politykę mocarstw wobec Niemiec na podstawie planu Charlesa Dawesa - wyjaśnia rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej - przedstawia przyczyny i skutki wielkiego kryzysu gospodarczego - charakteryzuje różne sposoby jego przezwyciężania - interpretuje dane zawarte w diagramie (s. 17), obrazujące wzrost produkcji w wybranych państwach - wyjaśnia znaczenie pojęć i terminów ekonomicznych	<i>reformy walutowe, rolne, inflacja, interwencjonizm państwowy, plan Charlesa Dawesa, monopol, Nowy Ład, progresja podatkowa, etatyzm, system korporacyjny</i>	CG – zrozumienie uwarunkowań funkcjonowania gospodarki światowej w międzywojniu: jej odbudowy ze zniszczeń wojennych, uzyskania stopniowej równowagi, następnie narastania, przebiegu i przezwyciężania skutków wielkiego kryzysu gospodarczego. W podsumowaniu uczniowie odpowiadają na pytanie <i>Jakie były skutki wielkiego kryzysu (gospodarcze, społeczne i polityczne)?</i> Odpowiedzi wpisują do tabelki (zał. 1). Metody i techniki pracy: rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem związana z analizą danych z tabeli i diagramu oraz interpretacją plakatów z podręcznika.
4.	Systemy totalitarne w Europie Zachodniej	wyjaśnia przyczyny niezadowolenia społecznego oraz radykalizację nastrojów w międzywojniu	<i>faszizm, nazizm, totalitaryzm, komunizm,</i>	CG – wyjaśnienie dlaczego, po tragicznych doświadczeniach I wojny, w części demokratycznych państwach ukształtowały

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
4.	Systemy totalitarne w Europie Zachodniej – ciąg dalszy	▪ określa ich wpływ na powstanie radykalnych programów politycznych ▪ charakteryzuje okoliczności i następstwa dojścia Mussoliniego i Hitlera do władzy ▪ porównuje organizację państwa faszystowskiego we Włoszech i nazistowskiego w Niemczech, metody sprawowania władzy, ideologię i funkcjonowanie społeczeństwa ▪ określa podobieństwa i różnice ▪ wyjaśnia istotę faszyzmu i nazizmu	<i>propaganda, NSDAP, Fuhrer, Gestapo, Hitlerjugend, ustawy norymberskie, obozy koncentracyjne</i>	się systemy autorytarne i totalitarne oraz zrozumienie istoty i mechanizmu funkcjonowania faszyzmu we Włoszech i nazizmu w Niemczech. W trakcie omawiania tematu uczniowie wypełniają tabelę i w podsumowaniu lekcji dokonują porównania faszyzmu włoskiego i nazizmu niemieckiego. (zał. 2). Dla zainteresowanych można zaproponować, by na konturowej mapce politycznej Europy w latach 1918-1939, zaznaczyli różne formy ustrojowe państw europejskich np. w 1937 r. i przygotowali legendę mapki. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem ze źródłami historycznymi, tabelą, dyskusja.</i>
5.	Totalitaryzm w ZSRR	▪ analizuje sytuację państwa radzieckiego po I wojnie, jego strukturę narodowościową, organizację i zasady funkcjonowania ▪ charakteryzuje politykę wewnętrzną bolszewików ▪ wyjaśnia istotę komunizmu wojennego i NEP-u ▪ opisuje okoliczności dojścia Stalina do władzy oraz zmiany w różnych sferach życia społecznego i w życiu obywateli	<i>Biała Armia, NKWD, centralizm demokratyczny, łagry, komunizm wojenny, NEP, kolektywizacja, wielkie czystki</i>	CG – zrozumienie, dlaczego w praktyce komunizm, który miał zapewnić sprawiedliwość społeczną, dobro człowieka, okazał się szczególną formą totalitaryzmu. W części podsumowującej lekcję można zastosować schemat <i>metaplanu</i> stawiając problem <i>Dlaczego komunizm w praktyce ZSRR okazał się systemem totalitarnym?</i> Jako zadanie domowe można zaproponować krótką pracę pisemną na temat: <i>Różnice i podobieństwa między hitlerowskim nazizmem a stalinowskim.</i>

cd. 5.	–	▪ wyjaśnia mechanizm funkcjonowania systemu stalinowskiego ▪ porównuje totalitarne systemy hitlerowskich Niemiec i stalinowskiego Związku Radzieckiego.	–	<i>totalitaryzmem.</i> Metody i techniki pracy: wykład z pokazem, praca pod kierunkiem ze źródłami historycznymi, mapą i ilustracjami z podręcznika, elementy dyskusji.
6.	Wzrost zagrożeń wojennych	▪ wyjaśnia, dlaczego ład wersalsko-waszyngtoński nie zapewnił trwałego pokoju na świecie ▪ ustala, dlaczego Niemcy i Związek Radziecki dążyły do wzajemnego porozumienia i rewizji postanowień traktatu wersalskiego ▪ interpretuje zawarte porozumienia międzynarodowe i ocenia ich znaczenie: Mała Ententa, Rapallo, Locarno, pakt Branda-Kelloga, pakt antykominternowski, układ Ribbentrop–Mołotow ▪ charakteryzuje rozwój zbrojeń w Niemczech i we Włoszech oraz zabory terytorialne tych państw ▪ wyjaśnia przyczyny i skutki wojny w Hiszpanii ▪ wskazuje na mapie podboje Japonii w Azji ▪ wyjaśnia, dlaczego Anglia i Francja realizowały politykę ustępstw wobec państw totalitarnych ▪ charakteryzuje politykę papieską wobec komunizmu i faszyzmu	<i>porozumienie w Rapallo, pakt Branda-Kelloga, militaryzacja, pakt antykominternowski, Linia Maginota, Protektorat Czech i Moraw, Falanga Hiszpańska, eksterminacja, encyklika</i>	CG – zrozumienie, dlaczego mimo tragicznych doświadczeń I wojny światowej, traktatów pokojowych, istnienia Ligi Narodów, dość szybko doszło do zagrożeń wojennych. Przydatne byłoby nawiązanie do analizy SWOT z drugiej lekcji, oceniającej ład wersalski. Metody i techniki pracy: ze względu na zagęszczenie i różnorodność wydarzeń proponuje się pracę w grupach z wykorzystaniem podręcznika i innych źródeł informacji. Tematy dla grup wynikają z celów zaproponowanych w rozkładzie. Wykorzystując technikę burzy mózgów uczniowie wypisują czynniki, które wpłynęły na wzrost zagrożeń wojennych. Następnie dokonują ich hierarchizacji i wybierają trzy najważniejsze, zapisując je w schemacie podzielonego trójkąta (technika rankingu trójkątnego).

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji	Uczeń:		
7.	Kultura w okresie międzywojennym	- określa wpływ wojny i wielkiego kryzysu na postrzeganie świata, przyszłości oraz losu człowieka - charakteryzuje rozwój nauki i techniki - podaje przykłady wpływu postępu technicznego na życie codzienne - analizuje zmiany w sytuacji kobiet - charakteryzuje kierunki w sztuce i architekturze - wyjaśnia przyczyny i skutki umasowienia kultury - podaje przykłady przenikania do Europy kultury amerykańskiej.	<i>ekspresjonizm, abstrakcjonizm, secesja, modernizm, art deco</i>	CG – zrozumienie istoty przemian w kulturze europejskiej. W części wstępnej można zaproponować krótką <i>dyskusję</i> na temat wpływu doświadczeń wojennych, potem kryzysu gospodarczego na widzenie świata i przyszłości. Metody i techniki pracy: Odpowiedni byłby krótki <i>wykład</i> wprowadzający w problematykę refleksji ideologicznej nad losem człowieka i świata oraz w rozwój nauki. Następnie <i>praca w grupach</i> nad przygotowanymi przez nauczyciela zagadnieniami, w oparciu o podręcznik i inne materiały dotyczące historii sztuki, architektury, wynalazków technicznych, zmian w kulturze masowej i w obyczajowości.
II RZECZPOSPOLITA				
8.	Odbudowa państwowości w Polsce w latach 1918-1921	- wymienia lokalne ośrodki władzy na ziemiach polskich do końca 1918 r. - charakteryzuje główne nurty polityczne, ich ewolucje i przywódców - ocenia wkład wielkich Polaków w odbudowę państwa: J. Piłsudskiego, R. Dmowskiego, I. Paderewskiego, W. Korfanteo - interpretuje wyniki wyborów do Sejmu Ustawodawczego styczniu 1919 r.	<i>legitymizacja, podmiot polityczny, Mała Konstytucja, konstytucja marcowa, plebiscyt</i>	CG – przedstawienie złożonego procesu odbudowy państwowości polskiej i kształtowania się sceny politycznej. Wybór zagadnień do omówienia może wynikać z celów szczegółowych. Metody i techniki pracy: rozmowa nauczająca, <i>praca pod kierunkiem</i> nad analizą ustroju państwa wg konstytucji z 1921 r. W podsumowaniu <i>analiza SWOT</i> na temat <i>Czy istniejąca scena polityczna</i>

cd. 8.	–	▪ ocenia jego główne postanowienia ▪ analizuje ustrój i organizację władz II Rzeczypospolitej na podstawie Małej Konstytucji i konstytucji marcowej	–	<i>gwarantowała stabilne funkcjonowanie państwa?</i> Zadanie domowe: krótki esej na temat: <i>Jakimi wartościami kierowały się wybitne jednostki zasłużone w odrodzeniu państwa polskiego? Przedstaw problem na przykładzie wybranej postaci.</i>
9.	Walka o wschodnią granicę	▪ porównuje federalistyczną i inkorporacyjną koncepcję granic Polski ▪ ocenia postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie granic państwa polskiego ▪ wyjaśnia przyczyny i następstwa walk polsko-ukraińskich ▪ wyjaśnia genezę i przebieg wojny z Rosją Radziecką ▪ ocenia stanowisko państw zachodnich wobec tej wojny ▪ przedstawia postanowienia traktatu ryskiego ▪ wyjaśnia złożony charakter sporu polsko-litewskiego	<i>koncepcja federalistyczna i inkorporacyjna, repatriacja, linia Curzona</i>	CG – wyjaśnienie złożonego problemu walki o granicę wschodnią II Rzeczypospolitej i wojny z Rosją Radziecką. W podsumowaniu można zapytać, w jaki sposób pamięć o tragicznych zmaganiach z Rosją Radziecką jest obecnie czczona w Polsce. Metody i techniki prac: <i>rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem z podręcznikiem, nad analizą źródeł, mapy, fragmentów filmu J. Hoffmana „Bitwa warszawska”.</i> Zadanie domowe: sporządzenie kalendarium walki o kształt polskiej granicy wschodniej.
10.	Walka o granicę zachodnią	▪ charakteryzuje postanowienia traktatu wersalskiego wobec granicy polskiej na zachodzie ▪ wyjaśnia genezę powstania wielkopolskiego ▪ analizuje, dlaczego okazało się zwycięskie ▪ omawia status Gdańska jako Wolnego Miasta	<i>Naczelna Rada Ludowa, plebiscyt, autonomiczne województwo śląskie, Sejm Śląski, Zaolzie</i>	CG – wyjaśnienie złożonego procesu walki o granicę zachodnią, północną i południową II Rzeczypospolitej, poczynając od ustaleń traktatu wersalskiego przez powstanie wielkopolskie, plebiscyty, trzy powstania śląskie oraz konflikt o Śląsk Cieszyński, Spisz i Orawę. Temat trudny i obszerny. Bardzo przydatne

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
10.	Walka o granicę zachodnią – ciąg dalszy	▪ charakteryzuje plebiscyty na Warmii, Mazurach i Powiślu ▪ wyjaśnia genezę, przebieg i charakter powstań śląskich ▪ interpretuje uwarunkowania i wyniki plebiscytu na Górnym Śląsku ▪ wyjaśnia genezę i charakter autonomicznego województwa śląskiego ▪ charakteryzuje przyczyny i przebieg konfliktu o Śląsk Cieszyński, Spisz i Orawę ▪ omawia rolę regularnych i ochotniczych oddziałów wojska w walce o granice ▪ na podstawie mapy charakteryzuje granice Polski	–	w porządkowaniu faktów będzie sporządzenie tabeli z podręcznika na s. 71. Uczniowie podzieleni na grupy opracowują zagadnienia wynikające z celów szczegółowych. Następnie referują je w formie wybranej przez zespół. W podsumowaniu charakteryzują granice Polski (wykorzystując mapę). Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, praca w grupach nad przygotowanymi przez nauczyciela zagadnieniami, z wykorzystaniem podręcznika i innych źródeł informacji (plakaty, wiersze, pieśni, w tym fragmentu filmu K. Kutza „Sól ziemi czarnej”).</i> Zadanie domowe: Uzasadnij jakie czynniki zadecydowały o tym, że powstanie wielkopolskie i trzecie powstanie śląskie zakończyły się sukcesem?
11.	Sytuacja gospodarcza odradzającej się Polski	▪ charakteryzuje zniszczenia wojenne i straty ludnościowe ▪ identyfikuje trudności w unifikacji państwa ▪ wyjaśnia różnice w sytuacji gospodarczej, społecznej i oświatowej poszczególnych regionów Polski ▪ wyjaśnia przyczyny i skutki inflacji i hiperinflacji, a także wojny celnej	<i>unifikacja państwa, hiperinflacja, waloryzacja, wojna celna</i>	CG – wyjaśnienie uwarunkowań społeczno-ekonomicznych odradzającego się państwa polskiego oraz ocena podejmowanych działań i reform. Przydatne byłoby włączenie problematyki lokalnej lub regionalnej. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem w grupach. Wykorzystując technikę burzy mózgów</i>

cd. 11..	–	▪ z Niemcami ▪ argumentuje celowość budowy portu w Gdyni ▪ charakteryzuje reformę rolną i walutową ▪ ocenia rolę W. Grabskiego i E. Kwiatkowskiego w rozbudowie polskiej gospodarki ▪ wymienia osiągnięcia i niepowodzenia pierwszego okresu odbudowy państwa	–	uczniowie wypisują czynniki, które utrudniały unifikację państwa. Następnie dokonują ich hierarchizacji i wybierają trzy najważniejsze, zapisując je w schemacie podzielonego trójkąta (<i>technika rankingu trójkątnego</i>). Wymieniają także podjęte działania dla wzmocnienia gospodarki polskiej. Wśród nich wybierają trzy najważniejsze, uzasadniając wybór. Zadanie domowe: Uzasadnij, dlaczego Śląsk i Pomorze określano jako perły w koronie II Rzeczypospolitej.
12.	Rzeczpospolita w dobie rządów parlamentarnych	▪ charakteryzuje stosunki społeczne, narodowościowe i wyznaniowe w II Rzeczypospolitej ▪ dostrzega ich wpływ na charakter wewnętrznych konfliktów w państwie ▪ wyjaśnia okoliczności zabójstwa prezydenta Narutowicza ▪ charakteryzuje system parlamentarny w Polsce ▪ wyjaśnia sytuację międzynarodową Polski w pierwszych latach niepodległości ▪ ocenia zawarte porozumienia międzynarodowe ▪ charakteryzuje stosunki z sąsiadami	<i>rządy parlamentarne</i> <i>Pakt Lanckoroński,</i> <i>Korpus Ochrony</i> <i>Pogranicza,</i> <i>konkordat,</i> <i>Międzymorze</i>	CG – analiza kondycji państwa polskiego pod względem: struktury narodowościowej religijnej, funkcjonowania rządów parlamentarnych i samorządu terytorialnego, a także pozycji w Europie. Metody i techniki pracy: <i>praca w grupach</i> nad wymienionymi wyżej zagadnieniami, <i>dyskusja</i> na temat <i>Jakie było państwo polskie w dobie rządów parlamentarnych</i>, i wspólne tworzenie jej plastycznego zapisu techniką <i>metaplanu</i>. Zadanie domowe: Wymień czynniki świadczące o sile państwa polskiego oraz o jego słabości. Zapisz je w schemacie podzielonego trójkąta (<i>technika rankingu trójkątnego</i>).
13.	Rzeczpospolita w dobie rządów autorytarnych	▪ wymienia trudności w funkcjonowaniu rządów parlamentarnych w Polsce ▪ wyjaśnia przyczyny i następstwa	<i>Obóz Wielkiej Polski,</i> <i>BBWR, Centrolew,</i> <i>ONR, ONR Falanga,</i>	CG – wyjaśnienie przyczyn ewolucji ustroju w kierunku autorytarnym, istoty rządów autorytarnych oraz analiza

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
13.	Rzeczpospolita w dobie rządów autorytarnych – ciąg dalszy	przewrotu majowego, jego zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania ▪ charakteryzuje zmiany w funkcjonowaniu władzy po przewrocie majowym ▪ wyjaśnia genezę, przebieg i skutki wielkiego kryzysu gospodarczego w Polsce ▪ podaje przykłady świadczące o zaostrażaniu się sytuacji politycznej, społecznej i narodowościowej kraju od końca lat dwudziestych XX wieku ▪ porównuje główne postanowienia konstytucji marcowej i kwietniowej ▪ wyjaśnia istotę rządów autorytarnych ▪ wyjaśnia przyczyny powstania opozycji parlamentarnej, metody jej walki z sanacją ▪ sytuuje na mapie COP i uzasadnia jego lokalizację ▪ charakteryzuje osiągnięcia i niepowodzenia gospodarcze II Rzeczypospolitej	<i>konstytucja kwietniowa, OZON, numerus clausus.</i>	politycznej i gospodarczej kondycji Polski w latach trzydziestych. Temat bardzo obfity w złożone wydarzenia, dlatego uczniowie powinni przed lekcją zapoznać się z materiałem z podręcznika, przygotować kalendarium wydarzeń. Umożliwi to pracę metodami aktywizującymi, dostrzeganie mechanizmów wydarzeń, dokonywanie porównań oraz wyłonienie najważniejszych czynników, sił sprawczych rządów autorytarnych. Możliwy wówczas będzie strukturalny zapis treści. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa naucająca, dyskusja, praca pod kierunkiem przy porządkowaniu faktów w tabeli lub w formie schematu na temat Osiągnięcia i niepowodzenia rządów sanacji w sferze politycznej, gospodarczej, społecznej (zał. 3).</i>
14.	Oświata i kultura II Rzeczypospolitej	▪ charakteryzuje stan i potrzeby oświaty, nauki i kultury ▪ objaśnia znaczenie dekretu o powszechnym obowiązku szkolnym z lutego 1919 r. oraz reformy szkolnictwa	<i>alfabetyzacja, przymus szkolny, polonizacja wychowania, Skamander, historyzm,</i>	CG – jest zrozumienie istoty przemian w kulturze polskiej międzywojnia, a zwłaszcza roli oświaty. Metody i techniki pracy: <i>praca w grupach nad zagadnieniami wskazanymi przez nauczyciela, dyskusja na temat głównych</i>

14.	–	z 1932 r. ▪ charakteryzuje strukturę i stan szkolnictwa w II Rzeczypospolitej ▪ wymienia osiągnięcia naukowe polskich uczonych ▪ charakteryzuje główne osiągnięcia w zakresie literatury, sztuki i architektury ▪ analizuje wpływ radia, kinematografii na dynamiczny rozwój kultury masowej ▪ wymienia osiągnięcia polskich sportowców ▪ charakteryzuje rozwój szkolnictwa i kultury w swoim regionie	<i>funkcjonalizm, kultura masowa</i>	problemów rozwoju oświaty i kultury w II Rzeczypospolitej. Wykorzystując technikę <i>burzy mózgów</i>, uczniowie wypisują czynniki, które utrudniały i ułatwiały szeroki udział w kulturze. Następnie dokonują ich hierarchizacji i wybierają trzy najważniejsze, zapisując je w schemacie podzielonego trójkąta (<i>technika rankingu trójkątnego</i>). Wymieniają najważniejsze osiągnięcia polskich naukowców, uzasadniają ich znaczenie. Zadanie domowe: Scharakteryzuj najważniejsze wydarzenia kulturalne w Twojej miejscowości lub w regionie, w latach 1918-1939.
15.	Sytuacja geopolityczna Polski w latach trzydziestych	▪ analizuje na podstawie mapy położenie geopolityczne Polski uwzględniając usytuowanie między Niemcami i Rosją ▪ charakteryzuje główne cele polskiej polityki zagranicznej ▪ ocenia politykę równowagi w stosunkach z sąsiadami ▪ ocenia, czy zawarte przez Polskę porozumienia międzynarodowe służyły jej interesom ▪ analizuje politykę zagraniczną rządu polskiego w przededniu wojny oraz przygotowanie państwa do wojny ▪ ocenia konsekwencje paktu Ribbentrop-Mołotow	<i>polsko-radziecki pakt o nieagresji, polsko-niemiecka deklaracja o nieagresji, konwencja londyńska, układ Ribbentrop-Mołotow, mobilizacja, pluralizm polityczny, eksterytorialny korytarz</i>	CG – analiza i ocena polityki zagranicznej Polski, jej miejsca w Europie. Należy nawiązać do wcześniejszego tematu <i>Wzrost zagrożeń wojennych w świecie</i> i wymienić czynniki, które określały międzynarodową pozycję Polski. Metody i techniki pracy: <i>praca pod kierunkiem</i> nad stosunkami Polski z państwami sąsiednimi, <i>analiza SWOT</i> dotycząca pozycji Polski w Europie w przededniu wojny. Zadanie domowe dla zainteresowanych: Jak potoczyłyby się losy Polski gdyby spełniła żądania Hitlera?

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
16.	Oni zbudowali niepodległą Polskę i jej legendę	- charakteryzuje wkład wybitnych polityków, twórców polskiej gospodarki, kultury i nauki w budowę niepodległego państwa i jego pozycji w Europie - podaje przyczyny swojego wyboru postaci wskazując wartości, którymi się kierowały - uświadamia sobie rolę jednostki w dziejach - wymienia kontrowersje wokół oceny osiągnięć II Rzeczypospolitej i roli poszczególnych postaci w jej dziejach - określa uwarunkowania legendy II Rzeczypospolitej w tradycji narodowej. - dokonuje bilansu osiągnięć II Rzeczypospolitej i niepowodzeń w zakresie polityki, gospodarki i kultury	<i>wartości, rola jednostki w dziejach, legenda II Rzeczypospolitej, spory historyczne, patriotyzm, postawa obywatelska, odpowiedzialność za państwo, tradycja historyczna</i>	CG – dokonanie bilansu II Rzeczypospolitej poprzez analizę roli wybitnych jednostek. Stwarza ona możliwości kształtowania postaw, refleksji nad wartościami. Wcześniej uczniowie powinni zapoznać się z podrozdziałem 5 z podręcznika (s. 110-112) oraz otrzymać zagadnienia i wskazówki wraz z tabelą, którą wypełnialiby, powtarzając materiał (zał. 4). Na początku, po krótkim wprowadzeniu nauczyciela, wspólne dochodzenie do wyjaśnienia pojęć, następnie wspólne omawianie bilansu II Rzeczypospolitej i wypełnianie tabeli (zał. 5). Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem przy wypełnianiu tabeli, dyskusja.</i> Na podsumowanie pytania: - O czym świadczy przyjęcie nazwy II Rzeczypospolita na określenie odrodzonego państwa polskiego? - Jakie wydarzenie upamiętnia Święto Wojska Polskiego? Kiedy je obchodzimy?
17.	Nasz region, (miejscowość) w międzywojniu – lekcja o tematyce regionalnej	- charakteryzuje stosunki społeczno-gospodarcze i narodowościowe w regionie - ocenia stan jego szkolnictwa i kultury - wymienia osiągnięcia znanych	<i>mała ojczyzna, dziedzictwo kulturowe, tradycja, patriotyzm lokalny</i>	CG – pogłębienie wiedzy uczniów o swoim regionie (lub miejscowości), jego mieszkańcach oraz uświadomienie im, że są spadkobiercami i współtwórcami tego dziedzictwa kulturowego. Proponuje się

cd. 17.	–	postaci życia publicznego ▪ rekonstruuje ich system wartości i ocenia jego aktualność dzisiaj ▪ analizuje wpływ tych osób na rozwój regionu ▪ określa pozycję swojego regionu w II Rzeczypospolitej ▪ wyraża opinię o sensie poznawania i pielęgnowania własnego dziedzictwa kulturowego w globalnej rzeczywistości.	–	opracowanie tej problematyki przy pomocy <i>metody WebQuest</i> (zał. 16), która jest podobna do projektu edukacyjnego. Służy do projektowania zadań i zakłada duże wykorzystanie IT, głównie Internetu, w poszukiwaniu informacji, ich selekcjonowaniu, opracowaniu oraz prezentacji efektów pracy zespołowej uczniów w sieci. Ukierunkowana jest na rozwiązywanie problemów, aktywizację uczniów poprzez stawianie ich w różnych rolach. Efekty ich pracy to, poza prezentacjami multimedialnymi: albumy, gazety, wystawy, różne przedsięwzięcia interwencyjne (petycje do władz). Metoda ta jest pracochłonna, wymaga dobrego zaplanowania przez nauczyciela zadań dla uczniów i określenia czasu na ich realizację. Zaplanowana lekcja przeznaczona jest na prezentację efektów pracy.
18.	Początek wojny w Polsce	▪ wymienia cele agresji niemieckiej i radzieckiej na Polskę ▪ relacjonuje przebieg i charakter działań wojennych we wrześniu 1939 r. ▪ wskazuje na mapie główne kierunki ataków Niemiec i ZSRR, a także miejsca bitew ▪ ocenia zachowania Wielkiej Brytanii i Francji wobec agresji niemieckiej i radzieckiej	<i>kryptonim Plan Biały, V kolumna, prowokacja gliwicka, błyskawiczna wojna totalna</i>	CG – przedstawienie zmagania II Rzeczypospolitej z agresją Niemiec i ZSRR, dokonywanie oceny zachowania sojuszników i wyjaśnianie przyczyn klęski. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem z mapą, tekstami źródłowymi, danymi statystycznymi z podręcznika (s. 113-117).</i> Zadanie domowe: Przedstaw wydarzenia września 1939 r. we wspomnieniach

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
18.	Początek wojny w Polsce – ciąg dalszy	▪ analizuje przyczyny klęski wrześniowej, ocenia postawę władz II Rzeczypospolitej we wrześniu 1939 r.	–	Twojej rodziny, znajomych.
EUROPA I ŚWIAT PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ (1939-1945)				
19.	II wojna światowa – narastanie	▪ wyjaśnia przyczyny polityczne, społeczne i gospodarcze wybuchu II wojny światowej ▪ charakteryzuje etap rozszerzania się konfliktu wojennego w Europie w latach 1939-1943 ▪ posługując się mapą, wskazuje strony konfliktu, kierunki podbojów, przełomowe momenty, główne bitwy ▪ charakteryzuje działania wojenne w Afryce ▪ analizuje przyczyny i przebieg agresji niemieckiej na Związek Radziecki ▪ wyjaśnia przyczyny i konsekwencje ataku Japonii na Pearl Harbor ▪ przedstawia okoliczności powstania koalicji antyhitlerowskiej ▪ na podstawie analizy fragmentów Karty Atlantycznej określa zasady współpracy antyfaszystowskiej koalicji ▪ ocenia rolę i postawę Polaków w walkach na frontach II wojny światowej	<i>Linia Maginota, Pakt Trzech, Lend-Lease, Plan Barbarossa, Wielka Koalicja, Karta Atlantyczna</i>	CG – analiza pierwszego etapu narastania II wojny światowej (od września 1939 do przełomu 1942/1943) i powstawania Wielkiej Koalicji. Ze względu na mocne zagęszczenie wydarzeń, konieczne staje się przeczytanie w domu przez uczniów materiału podręcznikowego do tego tematu (s. 120-128) i wykonania tabeli (zad. nr 2, s. 128). Lekcję można zacząć od wyszczególnienia przyczyn (pośrednich i bezpośrednich), które doprowadziły do wojny. Metody i techniki pracy: krótki wykład nauczyciela, praca pod kierunkiem z mapą, tekstami źródłowymi, dyskusja na temat: <i>Dlaczego w okresie od września 1939 do czerwca 1940 roku Niemcy zdołały pokonać większość krajów Europy Północnej i Zachodniej?</i> Jednym z wątków przy omawianiu głównych frontów II wojny powinien być udział Polaków w walkach.
20.	II wojna światowa – po przełomie	▪ wyjaśnia przyczyny załamania się militarnej przewagi państw Osi w 1943 r.	<i>Linia Gustawa, kamikadze,</i>	CG – analiza drugiego etapu wojny światowej (od 1943 – do jej zakończenia)

cd. 20.	—	▪ charakteryzuje proces kształtowania się współpracy koalicji antyhitlerowskiej ▪ analizuje postanowienia konferencji Wielkiej Trójki w Teheranie i w Jałcie ▪ charakteryzuje końcowy etap wojny ▪ opisuje okoliczności podpisania bezwarunkowej kapitulacji Niemiec	<i>konferencje w Teheranie, konferencja w Jałcie, ład jałtański</i>	w maju i sierpniu 1945 r.). Z podobnych względów, jak powyżej, koniecznym staje się przeczytanie przez uczniów, przed lekcją, materiału podręcznikowego do tego tematu (s. 129-138) i wykonania tabeli <i>Walki na frontach II wojny w latach 1943-1945</i> oraz zestawienia postanowień konferencji w Teheranie i w Jałcie. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, elementy dyskusji: Dlaczego doszło do przełomu w przebiegu II wojny światowej?</i> Uczniowie podają przyczyny i uzasadniają je. Następnie porównują i oceniają postanowienia konferencji w Teheranie i w Jałcie. Podobnie porównują i oceniają podpisanie bezwarunkowej kapitulacji Niemiec i Japonii. Należy też pamiętać o udziale Polaków w tym etapie wojny. Zadanie domowe: Scharakteryzuj działania i środki aliantów zastosowane w końcowym etapie wojny do pokonania potęgi Niemiec i Japonii.
21.	Eksterminacja narodów	▪ wskazuje na nazizm i rasizm jako ideologie uzasadniające eksterminację innych narodów: Żydów, Romów, Słowian ▪ wyjaśnia genezę hitlerowskich planów „ostatecznego rozwiązania kwestii żydowskiej” ▪ charakteryzuje przebieg eksterminacji	<i>nazizm, rasizm, nacjonalizm, kwestia żydowska, ustawy norymberskie, noc kryształowa, Holocaust, Shoah, eksterminacja, getto, ŻOB, ŻZW,</i>	CG – jest wskazanie nazizmu i rasizmu jako ideologicznych podstaw eksterminacji Żydów i Romów oraz charakterystyka etapów polityki eksterminacji narodowościowej III Rzeszy i jej tragicznych skutków. Warto polecić uczniom powtórzenie przed lekcją materiału na temat polityki państwa niemieckiego

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
21.	Eksterminacja narodów – ciąg dalszy	Żydów i Romów - wymienia niemieckie obozy zagłady - charakteryzuje martyrologię ludności żydowskiej i romskiej oraz różne formy jej oporu.	<i>obozy zagłady, obozy pracy, obozy koncentracyjne, Sprawiedliwy wśród Narodów Świata</i>	wobec Żydów i Romów po dojściu Hitlera do władzy (ze s. 19-26) i w części wstępnej do niej nawiązać. Następnie ukazać etapy i rozmiary ludobójstwa. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, dyskusja, praca po kierunku przy analizie tekstów źródłowych, danych dotyczących rozmiaru strat ludności żydowskiej (s. 144).</i> Na zakończenie należy postawić problem, dlaczego alianci nie przeciwstawili się zagładzie Żydów. Warto ukazać działalność Jana Karskiego.
22.	Narody i państwa Europy wobec agresji i ludobójstwa	- charakteryzuje różne formy reakcji państw zachodnich na agresję państw Osi - analizuje różne postawy polityków europejskich wobec Niemiec, od polityki potępienia agresji po współpracę z okupantami - wymienia państwa, które podjęły współpracę z Niemcami - charakteryzuje cywilny i wojskowy ruch oporu w okupowanych państwach, etapy jego rozwoju	<i>kolaboracja, cichociemni, cywilny i wojskowy ruch oporu, Enigma, rakietą V-2</i>	CG – charakterystyka różnych reakcji i zachowań państw europejskich, ich obywateli wobec niemieckiej agresji i ludobójstwa. Dobrym wprowadzeniem w problematykę lekcji może być wykorzystanie schematu <i>metaplanu</i> lub <i>drzewa decyzyjnego</i> do rozważenia problemu <i>Czy Anglia i Francja powinny były zbrojnie zareagować na agresję niemiecką na Polskę?</i> Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca w grupach nad zagadnieniami:</i> - formy reakcji aliantów na podboje państw Osi, - stosunek aliantów wobec polityki państw Osi na podbitych terenach,

cd. 22.	–	–	–	▪ kolaboracja z III Rzeszą, ▪ cywilny i wojskowy ruch oporu przeciw Niemcom.
WOJENNE LOSY POLSKI I POLAKÓW				
23.	Sytuacja Polski w pierwszym okresie wojny	▪ wskazuje na mapie podział ziem polskich na mocy traktatu niemiecko-radzieckiego z 28 września 1939 r. ▪ charakteryzuje politykę hitlerowską na ziemiach polskich wcielonych do III Rzeszy i w Generalnym Gubernatorstwie ▪ przedstawia położenie ludności na ziemiach wcielonych do ZSRR ▪ porównuje cele i metody polityki niemieckiej i radzieckiej w okupowanej Polsce ▪ relacjonuje losy swojej rodziny w tym okresie	<i>ziemie wcielone do III Rzeszy, Generalne Gubernatorstwo, kontyngent żywności, Deutsche Volksliste, Volksdeutsche, deportacje</i>	CG – zrozumienie skomplikowanego położenia państwa polskiego i obywateli polskich pod okupacją niemiecką i sowiecką. Z uwagi na problematykę i jej usytuowanie w strukturze treści nauczania wskazana jest praca z mapą oraz ze źródłami hist. (podręcznik s. 152-158). Uczniowie w grupach opracowują zagadnienia: ▪ podział ziem II Rzeczypospolitej ▪ polityka okupantów na ziemiach polskich wcielonych do III Rzeszy ▪ status Generalnego Gubernatorstwa i jego mieszkańców ▪ polityka radziecka na ziemiach polskich wcielonych do ZSRR W trakcie omawiania uczniowie wypełniają na tablicy lub na dużym plakacie tabelę <i>Polityka niemieckich i radzieckich okupantów wobec obywateli polskich</i>. W podsumowaniu dokonują porównania położenia ludności polskiej pod obiema okupacjami. Metody i techniki pracy: rozmowa nau czająca, praca w grupach, praca pod kierunkiem z mapą, analiza źródeł. Zadanie domowe: Przedstaw losy Twojej rodziny podczas drugiej wojny światowej.

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
24.	Kontynuacja państwowości polskiej	▪ przedstawia okoliczności powstania oraz działalność rządu polskiego na uchodźstwie ▪ charakteryzuje funkcjonowanie Polskiego Państwa Podziemnego ▪ wymienia partie polityczne wchodzące w skład Rządu RP i władz Polskiego Państwa Podziemnego ▪ opisuje utworzenie polskiej armii na obczyźnie i jej udział w działaniach wojennych II wojny światowej	<i>Komitet Ministrów do Spraw Kraju, Polskie Państwo Podziemne, Służba Zwycięstwu Polski, Związek Walki Zbrojnej, Delegatura Rządu RP na Kraj, Rada Jedności Narodowej, Delegat Rządu, konwencja, Brygada Strzelców Karpackich</i>	CG – wyjaśnienie ciągłości funkcjonowania państwa polskiego, uznania jego rządu i prezydenta na emigracji przez państwa sojusznicze i Stany Zjednoczone oraz uświadomienie fenomenu zbudowania Polskiego Państwa Podziemnego. Temat obejmuje dość złożoną problematykę i zawiera wiele terminów. Można go przedstawić, stosując elementy wykładu oraz <i>mapę mentalną</i>. Warto wykorzystać tabelę i schemat z podręcznika (s. 162, 163). W podsumowaniu można zainicjować dyskusję na temat: <i>Na czym polegał fenomen Polskiego Państwa Podziemnego?</i>
25.	Postawy społeczeństwa polskiego w obliczu klęski w wojnie 1939 roku	▪ przedstawia różne formy walki cywilnej i wojskowej ▪ wyjaśnia rolę i zasięg tajnego nauczania ▪ wymienia konspiracyjne organizacje wojskowe oraz ich akcje zbrojne ▪ ocenia akcję scalenia organizacji wojskowych	<i>Główna Komisja Walki Cywilnej, walka cywilna, Tajna Organizacja Nauczycielska (TON), bierny opór, sabotaż gospodarczy, tajne nauczanie, Szare Szeregi, Armia Krajowa, Kierownictwo Dywersji (Kedyw)</i>	CG – poznanie różnych form działań i walki Polaków z okupantami. Tematyka niezbyt złożona, wiele terminów, nazw organizacji wymaga uporządkowania. Można w tym celu zastosować <i>tabelę, łańcuch skojarzeń lub mapę mentalną</i>. Głównymi hasłami byłyby: <i>walka cywilna i walka zbrojna</i>. W trakcie omawiania tematu uczniowie odpowiednio wpisują formy walki cywilnej i zbrojnej. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, łańcuch skojarzeń, mapa mentalna</i>.

26.	Komplikacje sprawy polskiej	▪ charakteryzuje stanowisko polskiego rządu w podstawowych kwestiach militarnych i politycznych oraz w zakresie polityki zagranicznej ▪ wyjaśnia przyczyny zawarcia układu Sikorski-Majski ▪ na podstawie analizy fragmentów tego układu omawia jego znaczenie wojskowe, polityczne oraz wpływ na położenie polskich obywateli w ZSRR ▪ opisuje okoliczności formowania Armii Polskiej w ZSRR ▪ wyjaśnia przyczyny i następstwa jej ewakuacji do Iranu ▪ wskazuje wpływ zbrodni katyńskiej na kryzys w stosunkach polsko-radzieckich ▪ wyjaśnia okoliczności i następstwa polityczne śmierci gen. W. Sikorskiego	<i>układ Sikorski-Majski, zbrodnia katyńska, amnestia, Armia Polska w ZSRR</i>	CG – wyjaśnienie przyczyn komplikacji sprawy polskiej w nowej sytuacji międzynarodowej, wynikającej z trudnych relacji w stosunkach polsko-radzieckich. Można rozpocząć od pytania: <i>Jaki był stosunek rządu polskiego do ZSRR przed agresją Niemiec na ten kraj?</i> Następnie kontynuować rozmowę z uczniami na temat przyczyn nawiązania stosunków polsko-radzieckich i przejść do oceny tej decyzji (za pomocą <i>drzewa decyzyjnego</i>). Po analizie postanowień traktatu Sikorski-Majski omówić tworzenie Armii Polskiej w ZSRR i przyczyny jej ewakuacji. Następnie przedstawić zbrodnię katyńską i jej wpływ na kryzys we wzajemnych stosunkach oraz na współczesne relacje. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, drzewo decyzyjne, analiza SWOT, praca pod kierunkiem przy analizie źródeł.</i> Zadanie domowe: Jakie refleksje i przeemyślenia towarzyszą Tobie, gdy słyszysz słowo Katyń?
27.	Działalność polskich komunistów – przygotowania do objęcia władzy	▪ charakteryzuje działalność polskich komunistów w kraju i w Związku Radzieckim podczas II wojny światowej ▪ ocenia tworzenie partii komunistycznej i jej oddziałów zbrojnych w okupowanym kraju	<i>Polska Partia Robotnicza (PPR), Związek Patriotów Polskich, Polska Dywizja Piechoty im T. Kościuszki,</i>	CG – przesłедzenie etapów przygotowania komunistów, realizujących perspektywiczną politykę Stalina, do objęcia władzy w Polsce. Warto przedstawić w tabeli kolejne ich działania oraz szukać wyjaśnień, jakim celom Stalina

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
27.	Działalność polskich komunistów – przygotowania do objęcia władzy – ciąg dalszy	▪ wyjaśnia przyczyny zorganizowania Polskiej Dywizji Piechoty im. T. Kościuszki podporządkowanej dowództwu radzieckiemu ▪ przedstawia etapy przygotowania polskich komunistów do objęcia władzy w kraju ▪ wyjaśnia powody powołania Krajowej Rady Narodowej ▪ wyjaśnia rolę Stalina w utworzeniu ZPP i ponownym formowaniu polskich jednostek wojskowych w ZSRR	<i>Krajowa Rada Narodowa (KRN), Armia Ludowa</i>	one służyły w konkretnym czasie. Warto też zwrócić uwagę na wykorzystywanie do tych poczynań polskiej tradycji historycznej (nawiązanie do Kościuszki, przysięgi I Korpusu dnia 15 lipca). Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, burza mózgów, praca pod kierunkiem przy analizie źródeł.</i>
28.	Wojenne losy obywateli II Rzeczypospolitej	▪ charakteryzuje życie codzienne w warunkach okupacji ▪ omawia postawy Polaków wobec okupantów ▪ przedstawia różne formy oporu ▪ ocenia stosunek Polaków do eksterminacji ludności żydowskiej przez Niemców ▪ charakteryzuje przeciwdziałanie niszczeniu i wywożeniu do Niemiec dóbr kultury narodowej ▪ charakteryzuje rolę prasy podziemnej oraz celowość prowadzenia akcji dywersyjno-propagandowych ▪ przedstawia różne formy walki cywilnej	<i>legalizacja, Rada Gówna Opiekuńcza, walka cywilna, AK, Żegota, szmalcownik, prasa gadzinowa</i>	CG – zrozumienie położenia Polaków podczas okupacji oraz analiza ich różnych postaw. Problematyka ta wiąże się z rozdziałem <i>Postawy społeczeństwa polskiego w obliczu klęski w wojnie 1939 roku (s. 166-171)</i>. Do tego tematu można wykorzystać różne wspomnienia z okupacji, fragmenty filmów dokumentalnych i fabularnych. W rozmowie uczniowie omawiają i oceniają różne działania, postawy Polaków nie tylko wobec okupantów, ale też wobec eksterminacji Żydów. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem przy analizie filmu, tekstów źródłowych.</i>

cd. 28.	–	▪ ocenia rolę tajnego nauczania ▪ charakteryzuje konspiracyjne organizacje wojskowe ▪ wymienia ważniejsze akcje bojowe i dywersyjne	–	Zadanie domowe: Postawy Polaków wobec Żydów podczas okupacji w relacji Twojej rodziny (Twoich znajomych).
29.	Czas przełomu	▪ charakteryzuje decyzje Wielkiej Trójki w sprawie granic Polski na konferencji w Teheranie ▪ wyjaśnia położenie rządu S. Mikołajczyka na początku 1944 roku ▪ przedstawia cele planu „Burza” oraz ocenia jego skutki ▪ analizuje przedsięwzięcia rządu Rzeczypospolitej wzmacniające strukturę Polskiego Państwa Podziemnego ▪ przedstawia okoliczności i cele powołania PKWN w Lublinie i Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej	<i>tragedia wołyńska, UPA, OUN, plan „Burza”, radykalizm polityczny, PKWN</i>	CG – zrozumienie przyczyn i następstw postanowień konferencji w Teheranie oraz wpływu sytuacji militarnej na froncie wschodnim dla sprawy polskiej. Wspólnie z uczniami należy ustalić sporne problemy w sprawie Polski i zapisać je w tabeli (zał. 6) Następnie przejść do omówienia przedsięwzięć polskiego rządu i państwa podziemnego oraz komunistów polskich wspieranych przez Stalina i Armię Czerwoną. Warto przedyskutować z uczniami szanse Rządu RP i Delegatury na bieg spraw w kraju po utworzeniu PKWN. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem, metaplan (Jakie szanse miał Rząd RP na bieg spraw w kraju po powstaniu PKWN?)</i> Zadanie domowe: Wyjaśnij, czy plan „Burza” mógł się powieść.
30.	Powstanie warszawskie	▪ charakteryzuje przebieg walk na froncie wschodnim w pierwszej połowie 1944 roku ▪ wyjaśnia okoliczności podjęcia decyzji o wybuchu powstania warszawskiego ▪ przedstawia przebieg powstania oraz	<i>Godzina „W”, „żywe tarcze”, zrzuć, kapitulacja</i>	CG – ocena decyzji o wybuchu powstania i ukazanie sporów politycznych i historycznych na ten temat. By dyskusja nie była głoślowa, uczniowie powinni wcześniej poznać fakty na temat politycznych uwarunkowań, sytuacji na froncie,

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
30.	Powstanie warszawskie – ciąg dalszy	warunki życia mieszkańców Warszawy ▪ określa stosunek ZSRR i aliantów zachodnich do powstania ▪ ocenia szanse realizacji jego politycznych celów ▪ rozważa argumenty za i przeciw wszczęcia powstania	–	przebiegu powstania i jego konsekwencjach. W miarę możliwości czasowych można rozważyć wykonanie drzewa decyzyjnego: <i>Czy powinien być wydany rozkaz o wybuchu powstania warszawskiego?</i> Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, dyskusja, debata „za i „przeciw”, schemat drzewa decyzyjnego.</i>
31.	Czas przełomu – polski epilog	▪ ocenia decyzje wielkich mocarstw w sprawie polskiej na konferencji w Jaltie ▪ charakteryzuje sprawę polską w końcowym etapie wojny: rozwiązanie AK, opanowanie przez Armię Czerwoną całości ziem polskich, proces szesnastu w Moskwie ▪ wyjaśnia przyczyny zwycięstwa komunistów w walce o władzę w Polsce ▪ przedstawia okoliczności powstania TRJN oraz uznania go przez 17 państw	<i>konferencja w Jaltcie, proces szesnastu, TRJN</i>	CG – wyjaśnienie epilogu sprawy polskiej po konferencji w Jaltcie. Na podstawie analizy tekstu źródłowego (s. 208-209) uczniowie ustalają główne postanowienia podjęte w Jaltcie w sprawie Polski. Następnie porządkują fakty przygotowując kalendarium wydarzeń w kraju w 1945 r., analizują ich skutki polityczne. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem, drzewo decyzyjne.</i> Zadanie domowe: Czy Stanisław Mikołajczyk słusznie postąpił, wchodząc do TRJN? Wykonaj pracę, wykorzystując schemat drzewa decyzyjnego.
32.	Sprawa polska w polityce wielkich mocarstw w czasach II wojny światowej – lekcja powt.	▪ charakteryzuje pozycję międzynarodową polskiego rządu w latach 1939-1941, stosunki z państwami sojusznicznymi, neutralnymi i sojusznikami Niemiec	<i>Karta Atlantyczna, ład jaltański, linia Curzona</i>	CG – wyjaśnienie, dlaczego Polska stała się zdradczym sojusznikiem? Uczniowie powinni wcześniej otrzymać zagadnienia i wskazówki, które ukierunkują powtórzenie wiadomości, selekcjonowanie

cd. 32.	—	▪ omawia ewolucję stanowiska Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych w kwestii zmian terytorialnych oraz statusu Polski jako państwa suwerennego i niepodległego ▪ ocenia stanowisko władz radzieckich w sprawie granic Polski oraz stosunki między oboma rządami ▪ charakteryzuje sprawę polską na konferencji w Teheranie ▪ wymienia ustalenia Wielkiej Trójki w sprawie polskiej na konferencji w Jałcie ▪ porównują te ustalenia z zasadami zawartymi w Karcie Atlantyckiej ▪ podejmuje próbę wyjaśnienia, dlaczego Polska, mimo dużego udziału w wojnie, stała się zdradzonym sojusznikiem.	—	porównywanie i hierarchizowanie faktów oraz analizowanie międzynarodowych uwarunkowań ewolucji sprawy polskiej. Pomocna byłaby tabela lub diagram (zał. 7). <i>Etapy kształtowania się sprawy polskiej.</i> Warto w podsumowaniu wyszczególnić czynniki, które wpłynęły na kształt sprawy polskiej, dokonać ich hierarchizacji by wybrać trzy najważniejsze i zapisać je w trójkącie rankingowym. Metody i techniki pracy: <i>elementy wykładu, rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem, trójkąt rankingowy.</i>
------------	---	--	---	---

EUROPA I ŚWIAT W PIERWSZEJ DEKADZIE POWOJENNEJ (1945-1955)

33.	Ukształtowanie się dwubiegunowego świata	▪ przedstawia cele i postanowienia konferencji w Poczdamie ▪ wyjaśnia przyczyny podziału świata na dwa obozy oraz genezę zimnej wojny ▪ podaje przykłady świadczące o końcu współpracy w 1946 r. dawnych sojuszników ▪ wyjaśnia cele i strukturę ONZ ▪ charakteryzuje doktrynę powstrzymywania	<i>Konferencja w Poczdamie, strefy okupacyjne Niemiec, reparacje wojenne, pacyfizm, zimna wojna, ONZ, NATO, ANZUS, SEATO, CENTO, Układ Warszawski, doktryna powstrzymywania</i>	CG – zrozumienie zmian w układzie sił na świecie po zakończeniu wojny oraz ich konsekwencji politycznych, militarnych i gospodarczych. Cel ten można osiągnąć poprzez metaplan. Wspólne analizowanie postanowień konferencji w Poczdamie w sprawie Niemiec i granic Polski, a także przyczyn i następstw kształtowania się dwu supermocarstw. Za pomocą metaplanu uczniowie oceniają zmiany w układzie sił na
-----	---	--	--	--

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
33.	Ukształtowanie się dwubiegunowego świata – ciąg dalszy	wyjaśnia genezę i cele Paktu Północnoatlantyckiego oraz Układu Warszawskiego	–	świecie. Po wprowadzeniu nauczyciela w problematykę ONZ wspólnie oceniają szanse tej organizacji w rozstrzyganiu problemów w świecie. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem z podręcznikiem w grupach, burza mózgów.</i> Zadanie domowe: Wyjaśnij militarne konsekwencje zmiany w układzie sił po II wojnie światowej.
34.	Społeczne i gospodarcze skutki II wojny światowej	- charakteryzuje gospodarcze konsekwencje II wojny światowej - wyjaśnia przyczyny wzrostu znaczenia gospodarczego Stanów Zjednoczonych w powojennym świecie - określa wielkość strat ludnościowych - wyjaśnia przyczyny i skutki masowych migracji ludności, powstania egalitaryzmu, emancypacji kobiet - charakteryzuje różnice w sytuacji gospodarczej Europy i Stanów Zjednoczonych - wymienia społeczne i gospodarcze skutki II wojny światowej w swojej miejscowości i regionie	<i>Plan Marshalla, UNRA, exodus, egalitaryzm, emancypacja</i>	CG – uświadomienie skali strat demograficznych i gospodarczych oraz ich wpływu na zmiany w życiu ludności i kondycję gospodarczą Europy i USA. Warto te zjawiska globalne zestawzić z lokalnymi czy regionalnymi. Wymagałoby to wcześniejszego opracowania informacji na temat sytuacji swojej rodziny, miejscowości, zniszczeń i strat wojennych. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, praca z podręcznikiem, prezentacje uczniów.</i> Zadanie domowe: Przedstaw, na podstawie dwu ostatnich tematów, konsekwencje II wojny światowej w postaci schematu (zał 8.)
35.	Powojenne przemiany w Azji	- wyjaśnia genezę dekolonizacji - charakteryzuje przebieg procesu	<i>dekolonizacja, Brytyjska Wspólnota</i>	CG – wprowadzenie uczniów w genezę dekolonizacji na przykładzie Azji.

cd. 35.	—	dekolonizacji, jego następstwa ▪ wskazuje na mapie jego zasięg, nowo powstałe państwa ▪ charakteryzuje genezę, przebieg i następstwa konfliktu zimnowojennego w Korei ▪ omawia sytuację Japonii pod kontrolą amerykańską ▪ wyjaśnia okoliczności powstania państwa Izrael oraz przyczyny konfliktów na Bliskim Wschodzie	<i>Narodów, Unia Francuska, brudna wojna, Bliski Wschód</i>	By zrozumieć ten złożony proces, celowe byłoby odwołanie się do zakończenia II wojny na Dalekim Wschodzie a nawet do zagadnień z III klasy gimnazjum dotyczących konfliktów kolonialnych w Azji. Po wyjaśnieniu przez nauczyciela przesłanek dekolonizacji, uczniowie zostaną podzieleni na 6 grup, z których każda zapozna się z informacjami na jeden z tematów: ▪ sytuacja w Japonii po wojnie, ▪ konflikty w Azji Południowo-Wschodniej, ▪ niepodległość Indii, ▪ powstanie Chińskiej Republiki Ludowej, ▪ wojny koreańskiej ▪ utworzenia państwa Izrael. Każda z grup przedstawi swoje zagadnienie w ciekawej formie tekstowej i graficznej innej niż przekaz podręcznikowy (np. notatka prasowa w gazecie zachodniej lub komunistycznej). Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca w grupach, praca z mapą.</i>
36.	Europa po dwóch stronach żelaznej kurtyny	▪ charakteryzuje wewnętrzną w ZSRR po II wojnie światowej ▪ wyjaśnia mechanizm przejmowania władzy przez komunistów w państwach <i>demokracji ludowej</i> ▪ omawia konsekwencje stalinizacji państw Europy Środkowo-Wschodniej ▪ charakteryzuje sytuację polityczną	<i>technika salami, proces stalinizacji, jednoczenie ruchu robotniczego, doktryna o zaostrzającej się walce klasowej, demokracja ludowa,</i>	CG – zrozumienie różnic w rozwoju powojennej Europy: stalinizacji w ZSRR i w państwach demokracji ludowej oraz przemian demokratycznych w państwach zachodnich. Temat o złożonej problematyce i nowych, trudnych terminach, które można objaśniać stosując elementy wykładu i mapę mentalną.

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
36.	Europa po dwóch stronach żelaznej kurtyny – ciąg dalszy	w państwach Europy Zachodniej i plan pomocy gospodarczej Marshalla ▪ wyjaśnia cele doktryny Trumana ▪ charakteryzuje etapy integracji bloku wschodniego oraz konfliktu wokół Jugosławii ▪ podaje przykłady wydarzeń świadczących o istnieniu żelaznej kurtyny ▪ ocenia konsekwencje funkcjonowania żelaznej kurtyny	<i>kolektywizacja, doktryna Trumana, plan Marshalla, Kominform, jugosłowiańska droga do socjalizmu, RWPG, żelazna kurtyna</i>	Będzie to podstawą do wspólnego wyjaśniania zagadnień: ▪ na czym polegał proces stalinizacji w ZSRR po zakończeniu wojny, ▪ jak on przebiegał w krajach <i>demokracji ludowej</i>, ▪ w jaki sposób następowała integracja bloku wschodniego, ▪ jaka była sytuacja polityczna w krajach zachodnich, ▪ jaka była reakcja USA na łamanie przez Stalina ustaleń jałtańskich w państwach bloku wschodniego i na próby ingerencji w Grecji i Turcji? Metody i techniki pracy: <i>wykład, mapa medialna, rozmowa nauczająca.</i> Zadanie domowe: Oceń ekonomiczne konsekwencje planu Marschała dla państw europejskich.
37.	Podział Niemiec i początek integracji europejskiej	▪ charakteryzuje decyzje podjęte w sprawie Niemiec oraz przebieg powojennych rozliczeń ▪ wyjaśnia istotę kryzysu berlińskiego ▪ opisuje okoliczności i skutki powstania dwu państw niemieckich ▪ ocenia politykę mocarstw wobec Niemiec ▪ wskazuje źródła i etapy integrowania	<i>proces w Norymberdze, denazyfikacja, kryzys berliński, Bizonia, Trizonia, niemiecki cud gospodarczy, doktryna Hallsteina, Stasi, Rada Europy, Europejska Wspólnota</i>	CG – wyjaśnienie przyczyn podziału Niemiec, któremu towarzyszyły procesy podziału militarnego Europy i tworzenia podstaw integracji europejskiej. W części wstępnej warto nawiązać do postanowień konferencji poczdamskiej w sprawie Niemiec oraz omówić politykę zwycięskich mocarstw, której efektem był kryzys berliński. Warto postawić uczniom

cd. 37.	–	się Europy Zachodniej • ocenia polityczny i militarny podział Europy • analizuje na mapie zasięg terytorialny NATO i Układu Warszawskiego	<i>Węgla i Stali</i>	pytanie <i>Jakie były następstwa tego kryzysu?</i> Następnie można zaproponować uczniom, by za pomocą metaplanu próbowali wyjaśniać dlaczego powstały dwa państwa niemieckie? Wprowadzeniem do podjęcia kolejnego zagadnienia będzie przygotowanie na podstawie podręcznika (s. 244-245) kalendarium tworzenia instytucji integracji europejskiej i ustalanie jej celów oraz kierunków działań. W podsumowaniu można zapytać: <i>Dlaczego doszło do militarnego podziału Europy i w czym się on przejawiał?</i> Metody i techniki pracy: rozmowa nauuczająca, elementy wykładu, praca pod kierunkiem z podręcznikiem i tekstem źródłowym, metaplan.
PIERWSZE LATA PRL (1945-1955)				
38.	Kształtowanie się powojennej Polski	▪ charakteryzuje sytuację gospodarczą Polski, straty poniesione podczas wojny ▪ analizuje nowe granice kraju oraz skutki masowych przemieszczeń ludności ▪ charakteryzuje układ sił politycznych oraz metody sprawowania władzy przez komunistów ▪ podaje przykłady przemian politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych	<i>Ziemie Odzyskane, Ziemie Zachodnie i Północne, reforma rolna, nacjonalizacja przemysłu, akcje pacyfikacyjne, sądy doraźne, Blok Demokratyczny, pogrom kielecki, bitwa o handel</i>	CG – poznanie i zrozumienie uwarunkowań kształtowania się powojennej Polski. Temat wymaga analizy wielu różnych czynników, takich jak: straty demograficzne, gospodarcze, zmiana granic państwa, masowe przemieszczenia ludności, narzucona władza polityczna komunistów, istnienie zwalczanego podziemia niepodległościowego. Zastosowanie <i>mapy mentalnej</i> pozwoli pogłębić rozumienie pojęć i ówczesnych problemów. Uczniowie, wykorzystując podręcznik oraz inne źródła informacji,

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
38.	Kształtowanie się powojennej Polski – ciąg dalszy	–	–	pracują w grupach nad zagadnieniami: ▪ jak komuniści w Polsce przejmowali władzę w latach 1945-1947, ▪ jak budowano podstawy ustrojowe w Polsce (reforma, rolna, nacjonalizacja, stosunki z Kościołem), ▪ jak przeprowadzano wybory parlamentarne i traktowano opozycję, ▪ jakie były warunki rozwoju kultury? Każda z grup prezentuje przygotowany plakat. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca w grupach, mapa mentalna.</i>
39.	Umacnianie systemu stalinowskiego w Polsce	▪ opisuje mechanizm umacniania systemu stalinowskiego w Polsce ▪ charakteryzuje metody sprawowania władzy przez komunistów ▪ analizuje społeczne zaplecze tej władzy ▪ ocenia politykę władzy wobec Kościoła w latach 1945-1953 ▪ charakteryzuje założenia i następstwa planu sześcioletniego ▪ omawia socrealizm w literaturze i sztuce	<i>PRL, Rada Państwa, fasadowość, Korpus Węglowy, księża patrioci, PGR, kulak, dostawy obowiązkowe, socrealizm, Radio Wolna Europa</i>	CG – zrozumienie mechanizmu umacniania systemu stalinowskiego w Polsce. Wstępem do tematu może być krótka <i>dyskusja</i> nad sposobami umocnienia narzuconego systemu rządów. Metody i techniki pracy: kluczową metodą prowadzenia tej lekcji będzie <i>rozmowa nauuczająca, elementy wykładu</i>. By wyzwolić aktywność, spontaniczne myślenie uczniów, można zastosować metodę <i>łańcucha skojarzeń</i>. W tym celu na środku kartki zapisują oni hasło podane przez nauczyciela: <i>Jak umacniano w Polsce system stalinowski?</i> W trakcie lekcji zapisują swoje

cd. 39.	–	–	–	sposprzeżenia, pomysły, pojęcia, które wiążą się z tym hasłem i prezentują je. Na podsumowanie lekcji formułują wniosek dotyczący systemu stalinowskiego w Polsce. Zadanie domowe: Jak sądzisz, dlaczego orzeł na godle Polski został pozbawiony korony?
------------	---	---	---	---

EUROPA I ŚWIAT W II POŁOWIE XX WIEKU

40.	Świat między zimną wojną a pokojowym współlistnieniem	▪ charakteryzuje zmiany w ZSRR po śmierci Stalina ▪ interpretuje kryzys sueski i kubański jako wyraz konfliktu między światowymi mocarstwami, zagrażający światowemu bezpieczeństwu ▪ wyjaśnia genezę polityki pokojowego współlistnienia ▪ charakteryzuje przemiany w Chinach oraz chiński model socjalizmu ▪ analizuje wydatki na zbrojenia w ZSRR i Stanach Zjednoczonych	<i>Układ Warszawski, Kominform, nomenklatura, kryzys sueski, Wielki Skok, komuny ludowe, rewolucja kulturalna, Dalajlama, dysydenci, pokojowe współlistnienie, wojna wietnamska, Czerwoni Khmerowie</i>	CG – wyjaśnienie czym było pokojowe współlistnienie, jakie były jego przejawy w świecie lat sześćdziesiątych XX wieku. Ten złożony temat wymaga nawiązania do początków zimnej wojny, sprawdzenia czy uczniowie znają to pojęcie. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa naucająca, praca pod kierunkiem z podręcznikiem, z tekstami źródłowymi, mapą, danymi statystycznymi, ilustracjami, karykaturami.</i> Warto na tablicy lub plakacie wpisać terminy: <i>zimna wojna</i> oraz <i>pojawowe współlistnienie</i>, i stosując łańcuch skojarzeń, wyjaśniać ich znaczenie. Następnie uczniowie w grupach analizują następujące wydarzenia (oceniają, czy zostały one rozwiązane w duchu pokojowego współlistnienia, czy zimnej wojny): ▪ zmiany wewnątrz ZSRR i w jego polityce europejskiej po śmierci Stalina
-----	---	--	--	---

Lekcja		Uczeń:	Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji				
40.	Świat między zimną wojną ... – ciąg dalszy		–	–	▪ kryzys sueski ▪ konflikt kubański ▪ stosunek mocarstw do rozwoju sytuacji w Chinach ▪ sytuacja w ZSRR za rządów Breżniewa. W podsumowaniu lekcji formułowanie krótkiego zapisu o tendencjach w polityce międzynarodowej lat 60-tych XX w.
41.	Konflikty i próby odprężenia	▪ charakteryzuje genezę, przebieg i następstwa wojny w Wietnamie ▪ wyjaśnia, działalność Czerwonych Khmerów ▪ omawia kolejne etapy konfliktu na Bliskim Wschodzie ▪ wskazuje na przejawy odprężenia między Stanami Zjednoczonymi a ZSRR ▪ charakteryzuje sytuację w Iranie i Iraku w latach siedemdziesiątych XX wieku ▪ wymienia przyczyny i następstwa interwencji ZSRR w Afganistanie ▪ wyjaśnia zmiany w ZSRR po objęciu władzy przez Gorbaczowa ▪ wyszczególnia czynniki sprzyjające i utrudniające politykę odprężenia w świecie w II połowie XX wieku	<i>wojna wietnamska, konflikt bliskowschodni, OWP, kryzys paliwowy, Al-Fatah, Hezbollah, Czerwoni Khmerowie, odprężenie, mudżahedini, gwiezdne wojny, pieriestrojka, głasnost</i>	CG – analiza sytuacji międzynarodowej drugiej połowy XX w. wyjaśniająca przyczyny odprężenia na świecie. Jest to kontynuacja poprzedniego tematu. Obejmuje wydarzenia od interwencji amerykańskiej w Wietnamie, w latach sześćdziesiątych, po podpisanie układu przewidującego likwidację rakiet średniego i dalekiego zasięgu w 1987 r. By wyjaśniać złożone problemy, uczniowie powinni przed lekcją zapoznać się z materiałem z podręcznika. Po wprowadzających wyjaśnieniach nauczyciela, informacje o kolejnych konfliktach warto porządkować w tabeli (zał. 9). Po jej przeanalizowaniu należy wspólnie określić przyczyny odprężenia oraz wymienić czynniki, które mu sprzyjały i utrudniały go. W podsumowaniu lekcji opracowany	

cd. 41.	–	–	–	zostanie krótki zapis o tendencjach w polityce międzynarodowej końca lat osiemdziesiątych XX w. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, elementy wykładu, praca z podręcznikiem, mapą.</i> Zadanie domowe: Uzasadnij twierdzenie, że przyczyną odprężenia była równowaga strachu.
42.	Problemy krajów Trzeciego Świata	▪ określa zasięg dekolonizacji w Azji po II wojnie ▪ wyjaśnia genezę i cele konferencji w Bandungu w 1955 r. ▪ na podstawie analizy fragmentów jej komunikatu ocenia możliwość realizacji jej postulatów ▪ wyjaśnia, na czym polega polityka neokolonializmu ▪ charakteryzuje proces dekolonizacji Afryki posługując się mapą ▪ wyjaśnia przyczyny konfliktów w Afryce (na wybranych przykładach) ▪ omawia cele OJA ▪ ocenia politykę apartheidu ▪ wyjaśnia zmiany polityczne na Bliskim Wschodzie ▪ charakteryzuje konflikty w Azji w latach sześćdziesiątych XX w. ▪ wyjaśnia przyczyny różnic w rozwoju gospodarczym państw Trzeciego Świata	<i>neokolonializm, separatyzm, OJA, apartheid, segregacja rasowa, bantustany, petrodolary, azjatyckie tygrysy, OPEC, błędne koło ubóstwa, Trzeci Świat, Czwarty Świat</i>	CG – zrozumienie genezy i następstw drugiego etapu procesu dekolonizacji. Temat ten nawiązuje do wcześniej omawianego procesu dekolonizacji Azji i traktuje głównie o tym zjawisku w Afryce. Po wprowadzeniu dokonanych przez nauczyciela, proponujemy uczniom pracę w grupach nad zagadnieniami: ▪ sytuacja krajów zdekolonizowanych bezpośrednio po II wojnie światowej, ▪ dekolonizacja w Afryce i jej następstwa, ▪ nowy etap zmian w Azji, ▪ kierunki zmian gospodarczych Po zaprezentowaniu prac każdej grupy wspólne określanie trudności w rozwoju gospodarczym, społecznym i politycznym. Następnie za pomocą burzy mózgów uczniowie proponują sposoby rozwiązania wybranych problemów państw Trzeciego Świata. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca w grupach, burza mózgów.</i>

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
43.	Podziały i współpraca w jaltańskiej Europie	▪ charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w krajach Europy Środkowo-Wschodniej po śmierci Stalina ▪ wyjaśnia przyczyny i następstwa powstania węgierskiego w 1956 r. ▪ wskazuje, dlaczego mur berliński symbolizował podział Europy ▪ wyjaśnia istotę wydarzeń Praskiej Wiosny w 1968 r. ▪ ocenia interwencję sił krajów Układu Warszawskiego w Czechosłowacji ▪ charakteryzuje okoliczności i etapy kształtowania się Wspólnot Europejskich ▪ wyjaśnia genezę i istotę nowej polityki wschodniej rządu RFN ▪ ocenia znaczenie zwołania KBWE i podpisania Aktu Końcowego	<i>powstanie węgierskie, mur berliński, Praska Wiosna, doktryna Breżniewa, EWG, EUROATOM, KBWE, układ w Schengen, unia walutowa</i>	CG – analiza i porównanie trzech sposobów funkcjonowania podzielonej Europy: ▪ ograniczania suwerenności w państwach zwanych wspólnotą socjalistyczną, ▪ pogłębiania i rozszerzania integracji europejskiej, ▪ nowej polityki wschodniej RFN, Aktu Końcowego KBWE ukierunkowanych na współpracę w Europie. Ze względu na złożony charakter procesów, wskazane byłoby zapoznanie się uczniów z treścią 39 rozdziału z podręcznika, a nawet przygotowania kalendarium wydarzeń. Ułatwi to zbudowanie konstrukcji tych zjawisk i procesów historycznych oraz pracę metodami aktywizującymi. Pod kierunkiem nauczyciela uczniowie analizują przebieg i następstwa wydarzeń w bloku wschodnim i w integrujących się państwach zachodnich. Do porządkowania informacji wykorzystują tabelę (zał. 10). Następnie formułują wniosek wynikający z porównania następstw tych wydarzeń. Umożliwi to dyskusję na temat genezy KBWE oraz ocenę jej znaczenia. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem, dyskusja.</i>

44.	Dwie drogi rozwoju jałtańskiej Europy – lekcja powtórzeniowa	- wymienia fakty, wydarzenia, procesy obrazujące rozwój życia politycznego, gospodarczo-społecznego i kulturalnego w Europie Zachodniej i Środkowo-Wschodniej - analizuje je, porównuje i ocenia ich wpływ na życie społeczeństwa i jednostki - charakteryzuje różne drogi ich rozwoju	<i>Układ Warszawski, Kominform, powstanie węgierskie, mur berliński, Praska Wiosna, doktryna Breżniewa, EWG, suwerenność</i>	CG – pogłębienie rozumienia różnic w drogach rozwoju jałtańskiej Europy poprzez powtórzenie wiadomości, ich selekcję i hierarchizację. W tym celu uczniowie, odpowiadając na stawiane przez nauczyciela pytania, wypełniają tabelę (zał. 11). W części końcowej zajęć po analizie tabeli, pracując w grupach, formułują zapis na temat tych dwu dróg za pomocą słów-kluczy, łańcucha skojarzeń, plakatu (zał. 12). Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem, w grupie, łańcuch skojarzeń.</i>
-----	---	--	--	--

OD PRL DO III RZECZYPOSPOLITEJ

45.	Łagodzenie systemu stalinowskiego w Polsce	- charakteryzuje sytuację polityczną w Polsce bezpośrednio po śmierci Stalina - wyjaśnia genezę, przebieg i następstwa Poznańskiego Czerwca oraz Polskiego Października 1956 r. - charakteryzuje zmiany polityczne i gospodarczo-społeczne określane mianem odwilży - wymienia czynniki świadczące o łagodzeniu systemu stalinowskiego w Polsce - ocenia rolę Kościoła katolickiego i politykę władz PRL wobec niego - ocenia postawy społeczeństwa i politykę władz w latach 1953-1957	<i>odwilż, natolińczycy, puławianie, dogmatyzm, Poznański Czerwiec, umowa repatriacyjna, ZOMO, Front Jedności Narodu, koło „Znak”, literatura rozrachunkowa, Klub Krzywego Koła</i>	CG – jest wyjaśnienie zmian w funkcjonowaniu systemu stalinowskiego w Polsce, określanych mianem odwilży. Tematyka nawiązuje do wcześniejszej lekcji traktującej o umacnianiu systemu stalinowskiego w Polsce. Dlatego można postawić uczniom pytania: <i>Do czego służył w Polsce aparat państwowy i jakie stosowano sposoby zastraszania społeczeństwa?</i> Po wprowadzających wyjaśnieniach nauczyciela, uczniowie pracują w grupach nad zagadnieniami: - sytuacja w Polsce po śmierci Stalina, - stosunek władzy do Kościoła, - geneza, przebieg i następstwa Poznańskiego Czerwca,
-----	---	--	---	---

Lekcja		Uczeń:	Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji				
45.	Łagodzenie systemu stalinowskiego w Polsce – ciąg dalszy		–	–	▪ czym był Polski Październik ▪ zmiany polityczno-gospodarcze po Październiku, ▪ kultura w czasie odwilży. Prezentują efekty swojej pracy w ciekawej formie: plakatu, informacji radiowej (np. w Radio Wolna Europa lub w programie I PR), informacji w prasie („Trybunie Ludu” lub w „Po prostu”). Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca w grupach.</i> Zadanie domowe: Poznański Czerwiec i Polski Październik we wspomnieniach Twojej rodziny znajomych.
46.	Ograniczona stabilizacja w PRL	▪ charakteryzuje sytuację Polski w latach sześćdziesiątych oraz kierunki zmian gospodarczych i społecznych ▪ omawia podziały i konflikty wśród wpływowych działaczy PZPR ▪ charakteryzuje formy rodzącej się opozycji ▪ wyjaśnia przyczyny i przebieg konfliktu między władzą PRL a Kościołem w kontekście obchodów Milenium przyjęcia chrześcijaństwa ▪ ocenia przesłanie listu biskupów polskich do niemieckich z 1965 r., uwzględniając krótką i dłuższą perspektywę czasową	<i>chłoporobotnicy, „komandosi”, rewizjoniści, dogmatycy, „partyzanci”, „technokraci”, Milenium</i>	CG – analiza rozwoju Polski lat sześćdziesiątych, określanych mianem ograniczonej stabilizacji. Nawiązując do poprzedniej lekcji, uczniowie przypominają zmiany gospodarczo-społeczne, wprowadzone w ramach październikowej odwilży. Wypisują je na dużym arkuszu papieru lub tablicy. Następnie korzystając z podręcznika (s. 294), wynotują podobne zmiany z lat sześćdziesiątych (zał. 13). Pod kierunkiem nauczyciela porównują je i formułują wspólny zapis. Następnie nauczyciel wyjaśnia istotę konfliktów wewnątrz PZPR, rodzenia się opozycji oraz wprowadza w przyczyny konfliktu	

cd. 46.	–	▪ ocenia zakres swobód w kulturze ▪ wyjaśnia, dlaczego te lata nazywane są okresem małej stabilizacji	–	z Kościołem. Jego przebieg i następstwa opracowują uczniowie w grupach (w oparciu o podręcznik oraz pracę <i>Milenium czy Tysiąclecie</i> pod red. B. Noszczaka, IPN 2006 r.). Zadania dla grup: ▪ stosunki władzy państwowej z Kościołem po Październiku i w latach sześćdziesiątych, ▪ państwowe obchody Tysiąclecia Państwa Polskiego, ▪ kościelne obchody Milenium przyjęcia chrześcijaństwa, ▪ konflikt w związku z listem biskupów polskich do biskupów niemieckich, ▪ obchody milenijne w naszej miejscowości, regionie. Po przedstawieniu prac każdej z grup wspólne formułowanie zapisu w odpowiednich polach tabeli (zał. 13).. Metody i techniki pracy: <i>elementy wykładu, rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem, w grupach.</i> Zadanie domowe: Przedstaw krótko, w dowolnej formie, uwarunkowania rozwoju kultury w okresie małej stabilizacji.
47.	Kryzysowe przesilenie w PRL	▪ charakteryzuje genezę i przebieg protestów studenckich w marcu 1968 r. ▪ wyjaśnia przyczyny i następstwa nagonki antysyjonistycznej ze strony władz PRL ▪ omawia znaczenie podpisania układu między Polską a RFN w grudniu 1970 r.	<i>Syjonści, marzec 1968, „partyzanci”, aktyw robotniczy, Praska Wiosna, grupa taterników, grudzień 1970</i>	CG – wyjaśnienie przyczyn i następstw protestów społecznych w latach 1968-1970. W nawiązaniu do poprzedniej lekcji można poddać pod dyskusję problem stanu nastrojów społecznych w Polsce po obchodach milenijnych. Po wprowadzeniu nauczyciela na temat genezy

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
47.	Kryzysowe przesilenie w PRL – ciąg dalszy	▪ wyjaśnia przyczyny i następstwa protestów robotniczych w grudniu 1970 r. – porównuje je z Poznańskim Czerwcem ▪ ustala, na czym polegał przełomowy charakter protestów grudniowych w powojennych dziejach	–	protestów społecznych można wykorzystać filmy „Z archiwów PRL”, w reżyserii D. Walusiaka: „Marzec 1968”, czy „Grudzień zwykłych ludzi”, lub „Pamiętajcie grudzień”. Następnie, w toku rozmowy nauczającej, następuje wyjaśnianie przyczyn i następstw wystąpień studenckich i robotniczych protestów grudniowych. Warto także porównać Poznański Czerwiec z Grudniem 1970 r., biorąc pod uwagę przyczyny, przebieg i następstwa. By pogłębić rozumienie terminów <i>Marzec 1968</i> i <i>Grudzień 1970</i> można zastosować łańcuch skojarzeń. (zał. 14). W podsumowaniu warto postawić pytanie, dlaczego grudniowe protesty robotników stanowiły przełom w powojennych dziejach Polski? Metody i techniki pracy: <i>elementy wykładu, dyskusji, rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem, łańcuch skojarzeń.</i>
48.	Polska w latach siedemdziesiątych XX wieku	▪ charakteryzuje nowy wizerunek władzy pod przywództwem Edwarda Gierka ▪ ocenia zmiany gospodarcze wprowadzane przez nową ekipę rządzącą ▪ wyjaśnia genezę i skutki protestów społecznych w Radomiu, Ursusie i w Płocku w 1976 r.	<i>ruch oazowy, Radom 1976, ścieżka zdrowia, Komitet Obrony Robotników, Komitet Samoobrony „KOR”, Konfederacja Polski</i>	CG – analiza i ocena polityki ekipy Edwarda Gierka oraz wyjaśnianie przyczyn jej załamania. Problematyka ta jest wciąż żywa w zbiorowej pamięci, dlatego można postawić uczniów w roli jej badaczy. Przygotują oni wcześniej wywiady z osobami ze w swojej rodziny lub otoczenia, pytając ich: jak wówczas

cd. 48.	–	▪ porównuje zakres i formy działalności opozycji z lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ▪ analizuje przyczyny i przejawy załamania gospodarczego w Polsce ▪ charakteryzuje warunki rozwoju kultury ▪ wyjaśnia jak funkcjonował drugi obieg i jaką rolę odegrała Niezależna Oficyna Wydawnicza ▪ ocenia znaczenie pielgrzymki Jana Pawła II dla Polaków ▪ charakteryzuje różne postawy społeczne wobec władzy: oporu, współpracy lub przystosowania	<i>Niepodległej (KPN), Towarzystwo Kursów Naukowych, Wolne Związki Zawodowe, sklepy komercyjne, drugi obieg, Niezależna Oficyna Wydawnicza (Nowa)</i>	było, jak oceniają „czasy” Gierka i dlaczego doszło do załamania gospodarczego i politycznego? Wypowiedzi na te trzy pytania powinny być zapisane na oddzielnych karteczkach. W części wstępnej lekcji można je przykleić w wyznaczone miejsce na plakacie, przeanalizować i skomentować. W dalszym toku lekcji uczniowie weryfikują wizerunek lat siedemdziesiątych (poznany dzięki wywiadowi) z poznawanymi faktami. Pogłębieniu rozumienia przyczyn załamania gospodarczego i politycznego służyć może analiza SWOT. Metody i techniki pracy: <i>praca pod kierunkiem, rozmowa nauczająca, analiza SWOT.</i> Zadanie domowe: Oceń wpływ pielgrzymki Jana Pawła II na nastroje Polaków 1979 r.
49.	Od „Solidarności” do stanu wojennego	▪ wyjaśnia przyczyny i skutki protestów robotniczych w sierpniu 1980 r. ▪ ocenia fakt podpisania przez władzę porozumień społecznych w Gdańsku, Szczecinie i w Jastrzębiu Zdroju ▪ omawia znaczenie powstania „Solidarności” dla Polaków i innych narodów ▪ charakteryzuje źródła konfliktów między „Solidarnością” a władzami PRL ▪ wyjaśnia okoliczności wprowadzenia stanu wojennego w Polsce, jego następstwa	<i>Międzyzakładowy Komitet Strajkowy (MKS), NSZZ „Solidarność”, Niezależne Zrzeszenie Studentów (NZS), „poziomki”, marsze głodowe, stan wojenny, komisarze wojskowi, strajki okupacyjne,</i>	CG – prześledzenie przełomowych wydarzeń w dziejach Polski jakimi były: ukształtowanie się opozycji politycznej, ruchu „Solidarność” i wprowadzenie stanu wojennego. Właściwą metodą pracy będzie rozmowa nauczająca z wykorzystaniem bogatych materiałów z Internetu, filmów dokumentalnych (www.sierpień1980.pl; www.13grudnia.pl), fragmentu filmu „Człowiek z żelaza” (reż. A. Wajda). Warto również zaproponować krótką dyskusję na temat motywów

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
49.	Od „Solidarności” do stanu wojennego – ciąg dalszy	- argumentuje swoje stanowisko w sporze o ocenę decyzji o wprowadzeniu stanu wojennego - charakteryzuje różne postawy społeczeństwa w latach 1980-1982	<i>Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego (WRON), pomoc charytatywna, Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego</i>	wprowadzenia stanu wojennego. Istotne będzie też przedstawienie życia codziennego i różnych postaw społeczeństwa polskiego oraz poparcia i pomocy rządów i narodów demokratycznego świata. Problematyka ta, w wymiarze rodzinnym, lokalnym i regionalnym, będzie opracowana przez uczniów w formie projektu i zaprezentowana na lekcji poświęconej tematyce regionalnej Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, dyskusja, praca pod kierunkiem.</i>
50.	Schylek PRL	- charakteryzuje proces tzw. normalizacji w Polsce po zniesieniu stanu wojennego w lipcu 1983 r. - opisuje okoliczności powołania i ustalenia obrad Okrągłego Stołu - ocenia wyniki i konsekwencje wyborów parlamentarnych z 4 czerwca 1989 r. - charakteryzuje pierwsze miesiące działalności rządu T. Mazowieckiego - wyjaśnia istotę transformacji systemu politycznego i gospodarczego Polski przełomu 1989/90 na konkretnych przykładach - wyjaśnia kontrowersje wokół oceny obrad Okrągłego Stołu	<i>OPZZ, Ruch „Wolność i Pokój”, Magdalenka, Komitet Obywatelski, Okrągły Stół, kontrakt przedwyborczy, „Gazeta Wyborcza”, „Tygodnik Solidarność”, drużyna Wałęsy, uwłaszczenie się nomenklatury</i>	CG – zrozumienie ewolucji systemu politycznego w Polsce od realnego socjalizmu do demokracji parlamentarnej; od gospodarki centralnie sterowanej do rynkowej. Ze względu na złożony charakter wydarzeń, wskazane byłoby zapoznanie się uczniów z treścią 45 rozdziału z podręcznika przed zajęciami. Nawiązując do zagadnień z poprzedniej lekcji, warto zapytać uczniów o to, czy stan wojenny wpłynął na rozwiązanie problemów w Polsce, czy je spotęgował? Następnie w toku rozmowy nauczającej wspólnie analizować przyczyny załamania gospodarczego i podejmowane przez władze próby normalizacji sytuacji

cd. 50.	–	–	–	w kraju oraz okoliczności powołania Okrągłego Stołu. Można wykorzystać <i>analizę SWOT</i>, stawiając pytanie: Czy zwołanie Okrągłego Stołu było dobrym posunięciem? Nauczyciel omawia przebieg wyborów parlamentarnych, uczniowie analizują schemat podziału mandatów w wyniku wyborów, powstanie rządu Mazowieckiego i jego działania. W podsumowaniu należy uwzględnić zmiany w konstytucji i podkreślić powrót do nazwy państwa „Rzeczpospolita Polska” oraz do godła z orłem w koronie. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauczająca, praca pod kierunkiem, analiza SWOT</i> Zadanie domowe: Opisz, jak w Twoim otoczeniu wspominają wyniki wyborów czerwcowych i powstanie rządu Tadeusza Mazowieckiego?
51.	Pierwsze lata transformacji w Polsce	▪ charakteryzuje nową sytuację geopolityczną Polski, jej stosunki z sąsiadami i państwami zachodnimi ▪ wymienia główne kierunki polskiej polityki zagranicznej ▪ ocenia następstwa wstąpienia Polski do NATO i UE ▪ wyjaśnia zmiany polskiej sceny politycznej ▪ omawia główne reformy polityczne i gospodarcze	<i>transformacja, plan Balcerowicza, konkordat, traktat graniczny, lustracja, denominacja złotego, trójstopniowy podział terytorialny, samorząd terytorialny</i>	CG – analiza procesu transformacji w Polsce oraz ocena miejsca RP na arenie międzynarodowej. W części wstępnej lekcji nauczyciel przedstawia krótko zjawisko Jesieni Narodów, które będzie później szerzej analizowane. Nawiązuje do transformacji, by wspólnie z uczniami określić jej rozumienie oraz wybrać dziedziny, w których będą analizować jej przebieg. Oto proponowane zagadnienia do opracowania w grupach:

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
51.	Pierwsze lata transformacji w Polsce – <i>ciąg dalszy</i>	▪ wyjaśnia społeczne koszty transformacji wyznaczone przez plan Balcerowicza ▪ charakteryzuje sytuację kultury polskiej w okresie transformacji ▪ dokonuje próby bilansu transformacji w Polsce	–	▪ zmiany w sytuacji geopolitycznej RP, ▪ niestabilna scena polityczna, kolejne wybory, ▪ kierunki reformowania państwa, ▪ przywrócenie samorządu terytorialnego, ▪ prace nad nową konstytucją, ▪ kultura polska w czasach transformacji. Każda z grup referuje krótko swój problem, proponuje jego zapis graficzny (schemat, plakat, łańcuch skojarzeń) W podsumowaniu dyskusja na temat <i>Kto zyskał, kto stracił na transformacji?</i> Metody i techniki pracy: <i>Elementy wykładu, rozmowa nauczająca, praca w grupach, dyskusja.</i>
52.	Moja miejscowość, region w czasie „Solidarności” i stanu wojennego w relacji świadków – lekcja o tematyce regionalnej	▪ charakteryzuje wydarzenia w swoim regionie, miejscowości głównie na podstawie relacji wspomnień i informacji z Internetu i opracowań ▪ przeprowadza wywiady z uczestnikami tych wydarzeń ▪ gromadzi dokumentację: ulotki, odezwy, plakaty, prasę lokalną, kartki żywnościowe z tamtych lat, przygotowuje wystawę ▪ prezentuje sylwetki działaczy przeprowadza z nimi wywiady	–	CG – przygotowanie <i>projektu typu przedsięwzięcie</i> i przedstawienie go na terenie szkoły. Efektem końcowym pracy uczniów będzie prezentacja multimedialna na lekcji połączona z wystawą na temat: <i>Zasłużyli na naszą pamięć.</i> Można zastosować elementy dramy w postaci scenek z ówczesnych realiów. Uczniowie pracują w zespołach, niektórzy indywidualnie. Bardzo przydatne mogą być materiały dostępne na portalach edukacyjnych IPN:

cd. 52.	–	▪ przygotowuje i przedstawia prezentację multimedialną	–	www.sierpień1980.pl www.13grudnia.pl www.rok1989.pl www.kultura-niezależna.pl
53.	Polityczne i społeczne konsekwencje odgórnego rewolucji w Polsce – lekcja syntetyzująca	▪ wyjaśnia znaczenie terminów: odgórną rewolucja, pokojowa rewolucja, dialog polityczny, społeczny, Okrągły Stół, porządek jałtański ▪ charakteryzuje istotę transformacji politycznej jako: zmianę statusu Polski z państwa satelickiego na suwerenne, z ustrojem demokracji parlamentarnej oraz z rynkową gospodarką, respektującego prawa człowieka i obywatela ▪ wyjaśnia społeczne koszty transformacji wyznaczone przez plan Balcerowicza: wzrost zróżnicowania majątkowego, konsumpcji, bezrobocia, wykluczenia społecznego, dziedziczenia biedy ▪ ocenia możliwości rozwijania aktywności obywatelskich, kontaktowania się ze światem, swobodnego wyrażania swoich poglądów, likwidację cenzury	<i>odgórną rewolucja, Jesień Narodów, porządek jałtański, dialog polityczny, dialog społeczny, kompromis, transformacja, prywatyzacja upadłościowa, wykluczenie społeczne</i>	CG – refleksja nad fenomenem pokojowej rewolucji w Polsce jako sposobu zmiany politycznej. Uczniowie będą analizować takie wartości, jak: dialog, kompromis, kultura polityczna, patriotyzm, odpowiedzialność za Polskę, rozmawiać o potrzebie ich obecności w aktywności politycznej. Po wprowadzających uwagach nauczyciela, wspólnym wyjaśnieniu terminów, rozmowa może toczyć się wokół następujących problemów: ▪ Dlaczego opinie o rozmowach Okrągłego Stołu są skrajnie różne? ▪ Czy do kompromisu doszło dlatego, że obie strony były słabe, by pokonać przeciwnika? ▪ Jakie istotne postanowienia podjęto przy Okrągłym Stole? ▪ Jakie były ich konsekwencje polityczne, gospodarcze i społeczne? ▪ Jakie były i są ich społeczne koszty? ▪ Jakie nowe możliwości zyskało społeczeństwo po zmianie systemu politycznego? ▪ Jakie wyzwania stoją przed Polakami? Na koniec dyskusji pytania: ▪ Czy Polacy mogą być dumni z rezultatów rewolucji pokojowej?

Lekcja		Uczeń:	Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji				
53.	Polityczne i społeczne konsekwencje <i>odgórnej rewolucji</i> w Polsce – lekcja syntetyzująca – ciąg dalszy		–	–	▪ Co lepiej służy Polsce trudny dialog czy konfrontacje i policyjne szarże? ▪ O czym świadczy zmiana w pieśni <i>z przed Twe ołtarze zanosim błaganie, ojczyznę wolną racz nam zwrócić Panie na Ojczyznę wolną pobłogosław Panie?</i> Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, elementy studium przypadku, mapa mentalna.</i> W trakcie omawiania kolejnych zagadnień uczniowie zapisują najważniejsze informacje, by opracować je i przedstawić graficznie w pracy domowej, w postaci plakatu.
EUROPA I ŚWIAT NA PRZEŁOMIE XX I XXI WIEKU					
54.	Europa po upadku systemu jałtańskiego	▪ charakteryzuje przyczyny kryzysu w ZSRR ▪ wyjaśnia genezę Jesieni Narodów i rozpadu systemu komunistycznego w Europie ▪ określa wpływ „Solidarności” na wydarzenia Jesieni Ludów ▪ wymienia czynniki, które doprowadziły do zjednoczenia Niemiec ▪ charakteryzuje proces rozpadu ZSRR, powstanie Federacji Rosyjskiej i Wspólnoty Niepodległych Państw ▪ wyjaśnia, dlaczego w trakcie rozpadu	<i>Jesień Narodów, pieriestrojka, glosnost, dysydenci, aksamitna rewolucja, Federacja Rosyjska, Wspólnota Niepodległych Państw, czystki etniczne, porozumienie z Schengen, Traktat z Maastricht, Unia Europejska</i>		CG – analiza przyczyn Jesieni Narodów, która doprowadziła do upadku systemu jałtańskiego. Ze względu na złożony charakter wydarzeń, dużą liczbę faktów, wskazane byłoby zapoznanie się uczniów przed lekcją z treścią 46 rozdziału z podręcznika i przygotowanie kalendarium wydarzeń. Lekcję można zacząć od wspólnego wyjaśniania terminu Jesień Narodów i jego graficznego zapisu (zał. 15). Następnie przejść do analizy przyczyn, przebiegu wydarzeń i ich następstw.

cd. 54.	–	Jugosławii doszło do krwawych walk i czystek etnicznych ▪ charakteryzuje proces pogłębiania integracji europejskiej ▪ przekonuje, dlaczego rozszerzenie NATO przypieczętowało rozpad systemu jałtańskiego	–	Warto dokonać z uczniami hierarchizacji czynników sprzyjających tym, na ogół pokojowym, rewolucjom. Warto, by uczniowie przedyskutowali dwa zagadnienia: ▪ czy ta odgórna, pokojowa transformacja państw bloku wschodniego byłaby możliwa bez osłabienia ZSRR i polityki Gorbaczowa? ▪ jaki był wpływ „Solidarności” na wydarzenia Jesieni Ludów? Szczególnego wyjaśnienia wymagają okoliczności rozpadu Jugosławii i konflikty na tle etnicznym i religijnym. Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca pod kierunkiem.</i>
55.	Problemy religijne świata w drugiej połowie XX wieku	▪ określa na mapie zasięg największych religii ▪ charakteryzuje politykę laicyzacji i ateizacji ▪ omawia znaczenie Soboru Watykańskiego II ▪ ocenia pontyfikat Jana Pawła II ▪ wyjaśnia istotę ekumenizmu we współczesnym świecie ▪ omawia wzrost znaczenia islamu w świecie ▪ wyjaśnia religijne podłoże wybranych konfliktów we współczesnym świecie	<i>religie monoteistyczne, religie animistyczne, lamaizm buddyjski, zasada świeckości, diaspora, konklawe, pontyfikat, ekumenizm, autokefalia, fundamentalizm, dżihad</i>	CG – zrozumienie problemów religijnych współczesnego świata. Na początku lekcji właściwą metodą pracy będzie rozmowa nauuczająca, podczas której wyjaśnione zostaną podstawowe pojęcia i terminy. Następnie w trakcie pracy pod kierunkiem uczniowie analizują zagadnienia: ▪ zasięg największych religii (praca z mapą, ▪ wyznania religii chrześcijańskiej, ▪ problemy Kościoła katolickiego, ▪ ocena pontyfikatu Jana Pawła II, ▪ współczesny islam, ▪ problemy ekumenizmu, ▪ podłoże religijne konfliktów politycznych.

Lekcja		Uczeń:	Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji				
55.	Problemy religijne świata w drugiej połowie XX wieku – ciąg dalszy		–	–	Metody i techniki pracy: <i>rozmowa nauuczająca, praca w grupach, praca pod kierunkiem, mapa medialna.</i>
56.	Przemiany społeczne i kulturowe w drugiej połowie XX wieku	▪ charakteryzuje główne kierunki rewolucji naukowo-technicznej ▪ podaje przykłady jej wpływu na życie jednostek i społeczeństw ▪ wyjaśnia proces kształtowania się społeczeństwa poprzemysłowego ▪ wymienia problemy demograficzne świata ▪ wymienia nowe kierunki w sztukach plastycznych i w architekturze ▪ charakteryzuje tendencje w kulturze masowej, uwzględniając w muzykę młodzieżową ▪ wyjaśnia, dlaczego współczesny świat określa się mianem globalnej wioski	<i>rewolucja naukowo-techniczna, społeczeństwo poprzemysłowe (postindustrialne), klasa średnia, konceptualizm, postmodernizm, homogenizacja kultury, świat jako globalna wioska, malarstwo akcji, pop-art</i>	CG – wyjaśnienie wpływu rewolucji naukowo-technicznej na przemiany społeczno-kulturowe i życie ludzi we współczesnym świecie. Warto na wstępie nawiązać do charakteru i skutków drugiej fazy rewolucji przemysłowej. Uczniowie, podzieleni na grupy, zapoznają się z odpowiednimi fragmentami 49 rozdziału podręcznika i opracowują odpowiedzi na pytania: ▪ Na czym polega istota rewolucji naukowo-technicznej? ▪ Jaki był jej wpływ na życie ludzi na świecie? ▪ Czym się charakteryzuje społeczeństwo poprzemysłowe? ▪ Jakie tendencje demograficzne zaznaczyły się pod koniec XX w.? ▪ Jakie były nowe kierunki w sztukach plastycznych i w architekturze? ▪ Na czym polegały przemiany w kulturze masowej? Efekty pracy każdy zespół przedstawia w formie słownej lub graficznej (plakat, diagram, schemat).	

cd. 56.	–	–	–	Metody i techniki pracy: wykład, praca w grupach.
57.	Problemy świata na przełomie XX i XXI wieku	▪ ocenia rolę Stanów Zjednoczonych w świecie przełomu XX i XXI w. ▪ wyjaśnia genezę konfliktu w Zatoce Perskiej i operacji „Pustynna burza” ▪ charakteryzuje problemy Federacji Rosyjskiej oraz konflikt w Czeczeni ▪ omawia przemiany w Chinach, ich drogę do światowego mocarstwa ekonomicznego ▪ rozumie istotę konfliktu na Bliskim Wschodzie oraz źródła nasilenia islamskiego terroryzmu ▪ objaśnia, dlaczego terroryzm stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa świata ▪ wyjaśnia istotę globalizacji ▪ wymienia zagrożenia cywilizacyjne	<i>„Pustynna burza”, Kurdowie, szyici, Autonomia Palestyńska, Talibowie, globalizacja</i>	CG – wprowadzenie uczniów w problemy współczesnego świata. Na początku dokonane jest wspólne typowanie głównych problemów. Następnie dzielimy uczniów na grupy, które po zapoznaniu się z treścią rozdziału 50 podręcznika opracowują zagadnienia: ▪ Konflikt w Iraku, drogi jego rozwiązania. ▪ Problemy Federacji Rosyjskiej, konflikt w Czeczeni. ▪ Problemy rozwijających się Chin. ▪ Zapalny Bliski Wschód. ▪ Zagrożenia światowego terroryzmu. ▪ Wyzwania cywilizacyjne w globalizującym się świecie. Przedstawiając wyniki pracy swojej grupy uczniowie proponują sposoby rozwiązywania problemów, nad którymi pracowali. Metody i techniki pracy: burza mózgów, rozmowa nauczająca, praca w grupach.
58.	Spory historyczne Polaków – lekcja syntetyzująca	▪ określa problemy, wydarzenia, postacie z dziejów najnowszych wokół których toczą się spory ▪ rozumie potrzebę nawiązywania do tradycji przy rozumieniu różnych wydarzeń i postaw ▪ prezentuje i argumentuje swoje stanowisko ▪ wyjaśnia uwarunkowania powstania	<i>koncepcja polityczna, tradycja, pamięć zbiorowa, tradycja powstańcza, realizm polityczny</i>	CG – uświadomienie uczniom, iż spory o ocenę różnych wydarzeń, postaci, koncepcji politycznych: ▪ świadczą o poczuciu ciągłości, zakorzenieniu w tradycji i „zapotrzebowaniu” na historię, ▪ służą doraźnym celom politycznym. Temat lekcji może być opracowany w ramach projektu badawczego. Uczniowie

Lekcja		Cele lekcji	Terminy, pojęcia, nazwy	Uwagi o realizacji
Nr	Dział, temat lekcji			
58.	Spory historyczne Polaków – lekcja syntetyzująca – ciąg dalszy	różnic w ocenach postaci, wydarzeń ▪ analizuje wpływ polityki na charakter sporów historycznych	–	dobierają się w zespoły i opracowują jedno z zagadnień: 1. Józef Piłsudski w opinii międzywojnia, w PRL-u, w III Rzeczypospolitej. 2. Mity i prawdy o bitwie warszawskiej. 3. Spór o ocenę II Rzeczypospolitej w PRL-u i w III Rzeczypospolitej. 4. Kontrowersje wokół powstania warszawskiego. 5. Polacy – Żydzi, trudne sąsiedztwo. 6. Spór o ocenę działalności Edwarda Gierka. 7. Spór o ocenę okresu PRL-u. 8. Kontrowersje wokół wprowadzenia stanu wojennego. 9. Okrągły Stół, zmowa czy sukces. 10. Kontrowersje wokół oceny roli Lecha Wałęsy. O formie prezentacji decyduje zespół. W podsumowaniu dyskusja na temat <i>O czym świadczą spory historyczne i czemu mogą służyć?</i>
59. 60.	Lekcje przeznaczone na sprawdzanie wyników nauczania	–	–	–

VIII. Załączniki

Załącznik 1. Skutki wielkiego kryzysu gospodarczego

Skutki wielkiego kryzysu gospodarczego		
Gospodarcze	Społeczne	Polityczne
.....		
.....		
.....		
.....		

Załącznik 2. Porównanie faszyzmu włoskiego i nazizmu

Porównywane cechy	Faszyzm włoski	nazizm	Uwagi
Geneza			
Ideologia			
Drogi dojścia do władzy			
Program			
Organizacja państwa			
Sposoby sprawowania władzy			
Polityka zagraniczna			
Stosunek do społeczeństwa			

Załącznik 3. Osiągnięcia i niepowodzenia rządów sanacji w sferze politycznej, gospodarczej i społecznej

Sfera	Osiągnięcia	Niepowodzenia
Polityczna		
Gospodarcza		
Społeczna		

Załącznik 4. Oni zbudowali niepodległą Polskę i jej legendę

Postać	Dziedzina	Działania	Wartości

Załącznik 5. Bilans II Rzeczypospolitej

Dziedzina	Osiągnięcia	Niepowodzenia
Polityka wewnętrzna		
Polityka zagraniczna		
Gospodarka		
Sytuacja społeczna		
Oświata, nauka, kultura		

Załącznik 6. Sprawa polska po konferencji w Teheranie

Sporne problemy	Stanowisko Rządu RP	Stanowisko ZSRR	Stanowisko Anglii	Stanowisko USA
Kwestia granic Polski				
Sprawa rządu polskiego w kraju				

Załącznik 7. Etapy kształtowania się sprawy polskiej

Uzupełnij diagram, wpisując informacje o tym, jak w poszczególnych etapach kształtował się w polityce międzynarodowej status Polski jako państwa suwerennego i kwestia jego granic.

Etapy kształtowania się sprawy polskiej		
1939–1941	1942–1943	1944–1945
.....		
.....		
.....		
.....		

Załącznik 8. Konsekwencje II wojny światowej

Uzupełnij schemat, rozbudowując go.

Załącznik 9. Konflikty w świecie II połowy XX wieku

Konflikty	Lata	Strony	Przyczyny	Skutki
Kubański				
Wietnamski				
Na Bliskim Wschodzie				
W Afganistanie				

Załącznik 10. Wydarzenia w Europie II połowy XX wieku

Rok	Państwa bloku wschodniego	Państwa Europy Zachodniej
1956	Powstanie węgierskie, Poznański Czerwiec, Polski Październik, XX Zjazd KPZR	Podpisanie w 1957 r. traktatów rzymskich, początek EWG
1961	budowa muru berlińskiego, lot Gagarina	
1968	Praska Wiosna, Marzec 1968	Kontestacje młodzieży

Załącznik 11. Drogi rozwoju w jaltańskiej Europie

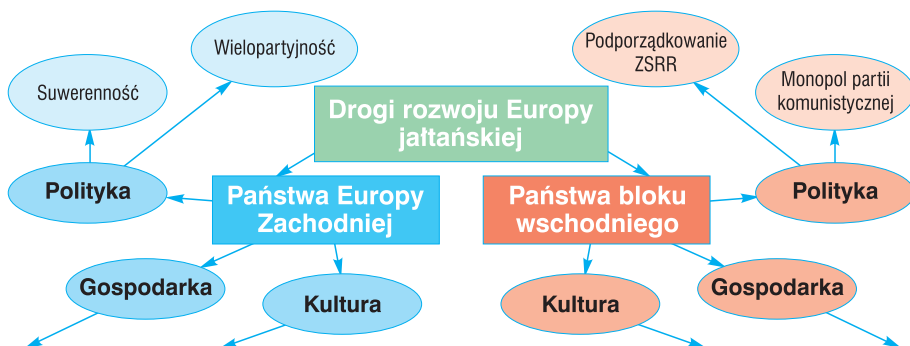
Tabela została tylko częściowo wypełniona.

Wydarzenia	Kraje Europy Zachodniej	Kraje bloku wschodniego
Polityczne, sposób sprawowania władzy	Demokratyczne wybory, wielopartyjny system, swobody obywatelskie.	Technika salami, zwalczanie opozycji, monopol partii komunistycznej, obecność Armii Czerwonej, polityka terroru, kontrola ZSRR nad tymi krajami, Kominform, konflikt wokół Jugosławii, monopol partii komunistycznej.
Gospodarcze	Nacjonalizacja niektórych gałęzi przemysłu ciężkiego w Anglii, szybki rozwój gospodarczy dzięki pomocy USA (Plan Marschała), tworzenie podstaw integracji europejskiej: Europejska Wspólnota Węgla i Stali, Europejska Wspólnota Gospodarcza, Europejska Wspólnota Energii Atomowej.	Utworzenie RWPg, likwidacja prywatnego przemysłu i handlu, własności ziemskiej, kolektywizacja, budowa przemysłu, głównie ciężkiego.
Warunki rozwoju kultury		Likwidacja prywatnych wydawnictw, ingerencje cenzury, propagowanie realizmu socjalistycznego w literaturze i sztuce, upaństwowienie kin, teatrów, radia, które służyły indoktrynacji.

Warunki życia ludności, nastroje społeczne	Rozszerzanie świadczeń socjalnych w Anglii, opieki medycznej, rozbudowa szkolnictwa publicznego. We Francji przyznanie praw wyborczych kobietom, ogólnodostępne świadczenia zdrowotne, emerytalne, prawne i społeczne zrównanie mężczyzn i kobiet.	Masowe deportacje ludności w głąb ZSRR, gułag, likwidacja Kościoła greckokatolickiego w ZSRR, ogólnodostępne świadczenia zdrowotne, emerytalne, prześladowania opozycji tzw. wrogów klasowych, kułaków, podatki i obowiązkowe dostawy dla rolników, rozwój i dostępność szkolnictwa.
Stosunki z Kościołami		Walka z Kościołem, aresztowania księży, ograniczanie praktyk religijnych, przejmowanie dóbr zakonnych i biskupich, rozbijanie Kościoła od wewnątrz.

Załącznik 12. Drogi rozwoju w jałtańskiej Europie

Dwie drogi rozwoju Europy jałtańskiej to przykład, jak za pomocą mapy pamięci można przygotować zapis problemu.

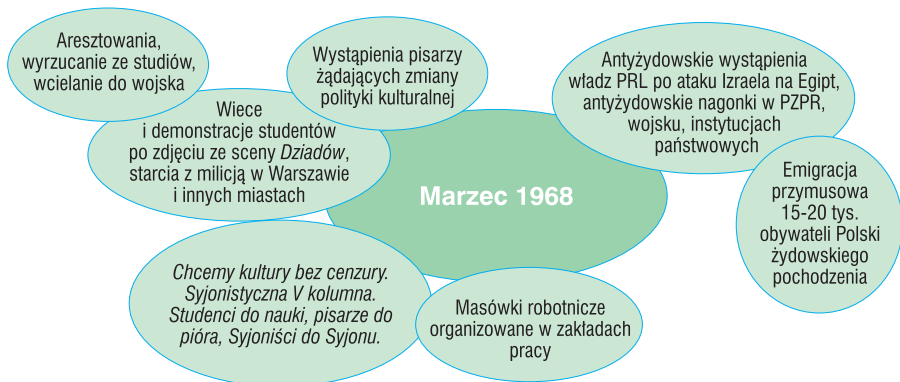

Załącznik 13. Porównanie zmian wprowadzanych w Polsce od października 1956 roku do końca lat sześćdziesiątych

Okres	Polityczne	Gospodarcze	Społeczne	Relacje z Kościołem	W kulturze
Odwilż po październiku 1956 roku					
Lata sześćdziesiąte					
Wnioski					

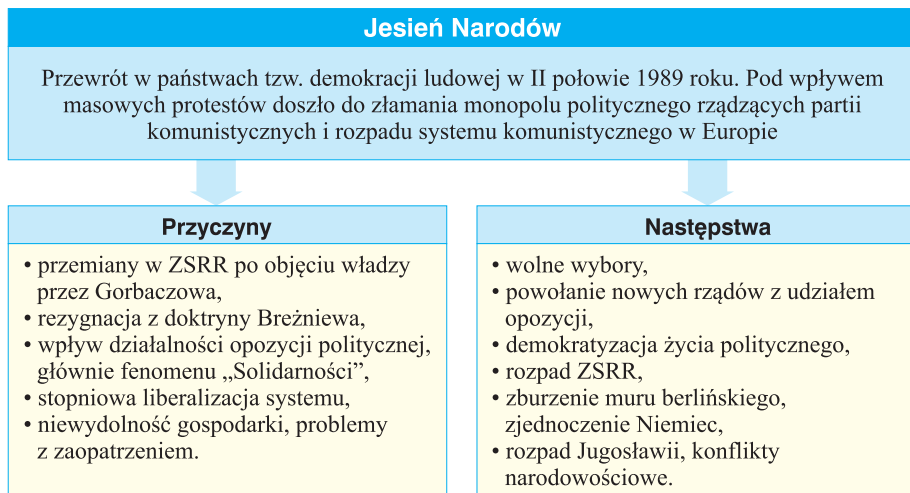
Załącznik 14. Marzec 1968

Łańcuch skojarzeń wyzwała szybkie, spontaniczne myślenie, dając możliwość wyboru różnorodnych pojęć, rozwiązań i pomysłów kojarzących się z hasłem podanym przez nauczyciela. Pozwala wykorzystać doświadczenie lub zdobytą wiedzę, stymuluje aktywność uczniów. Może być jednym ze sposobów wprowadzenia do tematu.

Załącznik 15. Jesień Narodów

Propozycja zapisu zagadnienia w diagramie.

Załącznik 16. WebQuest

Zakorzenie jest być może najważniejszą i najbardziej zapoznaną potrzebą duszy ludzkiej. Zarazem jest to potrzeba, którą trudno określić. Istota ludzka ma korzenie, jeżeli rzeczywiście w sposób aktywny i naturalny uczestniczy w egzystencji wspólnoty, przechowującej jakieś skarby przeszłości i obdarzonej poczuciem jutra.

Simone Weil, *Myśli*

Nasz region w międzywojniu

WebQuest dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Wstęp

Drzewo symbolizuje często zakorzenianie się człowieka w ojczystej glebie. Wyrasta ono z soków tej ziemi, rozwija się, wydaje owoce, korzysta z promieni słońca i jest w stanie ostać się wszelkim wichrom i burzom w przyszłości. Tą życiodajną glebą dla człowieka jest dziedzictwo kulturowe Małej Ojczyzny.

Proponuję Wam spojrzenie na to dziedzictwo (miejscowości lub regionu) poprzez losy, czyny jej mieszkańców, często wywodzących się z różnych narodowości, którzy w okresie międzywojnia wpływali na rozwój cywilizacyjny, duchowy i moralny, waszej Małej Ojczyzny i Europy. Praca nad tym WebQuestem stawia Was w roli nie tylko spadkobierców tego dziedzictwa, ale też jego współtwórców. Będziecie je odkrywać, dokumentować, opracowywać zdobyte z różnych źródeł informacje i następnie upowszechniać w postaci prezentacji multimedialnej, także poprzez przygotowaną wystawę.

Wasza praca polegać będzie na:

- przedyskutowaniu z rodziną, z nauczycielami na lekcji wychowawczej i rówieśnikami, czym są wartości, które z nich są najważniejsze i najbardziej cenione w Waszym środowisku (załącznik A);
- zebraniu informacji na temat dziejów Waszego regionu, miejscowości,

tutejszych rodów, ciekawych ludzi różnych narodowości, których działalność w okresie międzywojennym wywarła wpływ na różne sfery życia, o cenionych przez nich wartościach;

- zaprezentowaniu efektów Waszej pracy w formie multimedialnego przewodnika zatytułowanego *Oni zasłużyli na naszą pamięć* i zamieszczenie go na stronie www, oraz przygotowaniu w klasie lub szkole wystawy *Nasz region (nasza miejscowość) w międzywojniu*.

By zmierzyć się z tym problemem, zorganizujecie się w zespoły 5-6 osobowe i wcielicie się w różne role: historyków, biografów, dokumentalistów (fotografów i filmowców), redaktorów, opowiadaczy historii oraz informatyków. Każdy zespół wybierze lub wylosuje konkretny temat, którym będzie się zajmował.

Wasze zadania

Historycy – opracują w ciekawej formie dzieje regionu lub miejscowości, uwzględniając rozwój społeczno-gospodarczy, strukturę narodowościową, stan szkolnictwa i kultury. Przygotują wystawę *Nasz region (miejscowość) w międzywojniu*.

Biografowie – zbiorą informacje, wywiady o tutęjszych rodach i ludziach, którzy pozostawili wyraźne ślady swej działalności w okresie międzywojnia. Zastanówcie się nad motywami ich postępowania, wartościami, którymi kierowali się w życiu. Odkryjecie także, nieznane ciekawostki, tajemnice z ich życia. Wyjaśnijcie je. Wyniki swej pracy przedstawcie w ciekawej formie.

Dokumentaliści (fotografowie, filmowcy) – zrobią zdjęcia, bądź nakręcą krótki film o miejscach, budowlach, śladach działalności poszczególnych rodów, ludzi, którymi zajmuje się grupa biografów. Można rozważyć wytyczenie trasy wycieczek śladami ciekawych ludzi po mieście lub regionie np. *Historia na ulicach miasta...* lub wystąpienie z petycją do odpowiednich władz o uhonorowanie konkretnych osób tablicą pamiątkową (a nawet nazwą ulicy).

Redaktorzy – na podstawie materiałów dostarczonych przez historyków, biografów i dokumentalistów – zredagują całość, zadbaą o odpowiedni styl i stronę językową *Przewodnika* oraz przygotowują tekst ukazujący wkład tych osób w życie konkretnego miasta lub regionu. Przygotują też informacje o tym projekcie do gazetki szkolnej lub do lokalnych mediów.

Grupa storytellers, czyli opowiadaczy historii – (opowiadacze to prawdziwi mistrzowie słowa mówionego; swoje historie przeplatają śpiewem, grą na instrumentach, włączają publiczność do udziału w budowaniu nastroju i w tworzeniu opowieści) – przygotowują takie wystąpienie dla uczniów innych klas lub dla dowolnych grup odbiorców. Tematyka występów koncentrować

się powinna wokół wydarzeń związanych z konkretnymi rodzajami i postaciami. Dokumentacje przedstawienia przekażą informatykom.

<http://www.google.pl/search?hl=pl&q=opowiadacze+historii&lr=>

Informatycy – zbiorą materiały od wszystkich zespołów i przygotowują przewodnik w wersji multimedialnej.

Proces

Krok I

Zapoznaj się dokładnie ze scenariuszem WebQuestu, by poznać wymagania oraz wybrać grupę problemową najbardziej odpowiadającą Twoim zainteresowaniom.

Krok II

Każda grupa wybierze lidera, który będzie koordynował jej pracę, troszczył się o wykonanie zadań oraz kontaktował się z liderami innych grup.

Krok III

Nie powinniście zmieniać zespołu ani przyjętej roli, ponieważ dezorganizuje to pracę.

Krok IV

Ustalcie zadania dla każdego uczestnika projektu, harmonogram prac oraz sposoby dokumentowania Waszych działań w specjalnie przygotowanym katalogu. Pomogą wam w tym Karty pracy (załącznik B).

Krok V

Każda grupa wyszuka informacje dotyczące swojego zagadnienia (w Internecie, w literaturze, poprzez wywiady), dokona wspólnie selekcji zgromadzonego materiału i uporządkuje go. Jeżeli uznacie potrzebę konsultacji, to skontaktujecie się z ekspertami.

Krok VI

Przedyskutujecie raz jeszcze zadania swojej grupy i zdecydujecie, w jakiej formie zaprezentujecie swoje prace. Każdy zespół przedstawi opracowany przez siebie materiał pozostałym grupom. Dokonacie ich oceny według przyjętych kryteriów i przedstawicie na forum szkoły.

Krok VII

Pamiętajcie o tym, aby każdy uczestnik grupy brał aktywny udział, zarówno w pracy, jak i w prezentacji jej efektów.

Krok VIII

Rezultaty Waszej pracy przekażecie informatykom, którzy zaprezentują je w odpowiedniej formie na stronie internetowej.

Źródła

Przydatne linki i opracowania. W tym miejscu podaje się materiały z Internetu oraz pozycje książkowe.

Ewaluacja

Wymagania	Podstawowe	Rozszerzające	Dopełniające	Wykraczające	Pkt
Rezultaty poszukiwania, ilość i jakość informacji, zawartość merytoryczna	Nie zgromadzono podstawowych informacji i materiałów koniecznych do zrealizowania zadania.	Zgromadzono niektóre informacje i materiały, są one jednak niewystarczające do zrealizowania zadania.	Zgromadzono większość wymaganych informacji i materiałów.	Duża inwencja w poszukiwaniu informacji i materiałów, przekraczająca wymagania projektu.	1–4
Opracowanie informacji (selekcja, analiza, synteza, klasyfikacja, weryfikacja, zestawienie, porównanie)	Bardzo powierzchowne opracowanie zebranego materiału, brak jego weryfikacji, wniosków.	Częściowe opracowanie zebranego materiału, próba jego analizy, wnioski są w większości właściwe, ale nieliczne.	Pełne opracowanie zebranego materiału, próba jego weryfikacji, porównania, analizy i syntezy, poprawne wnioskowanie.	Przemyślane opracowanie bogatego materiału z różnorodnych źródeł, interesująca forma, kompozycja, przedstawienie ciekawych argumentów, wniosków i spostrzeżeń.	1–4
Kompozycja poprawność gramatyczna, ortograficzna, stylistyczna	Niespójna, częste błędy ortograficzne, gramatyczne, stylistyczne.	Mało przejrzysta, brak wyodrębnionych części, błędy.	Przejrzysta, według prze-myślanego planu, brak błędów.	Przemyślana kompozycja, ciekawy układ, ładny język i styl.	1–4
Plan pracy, koordynacja działań zespołu przez lidera, współpraca w zespole i między zespołami	Brak realizacji założonego planu działania, brak współpracy w grupie. Lider nie kieruje pracą zespołu, nie koordynuje	Uczniowie częściowo realizują opracowany plan, słaba współpraca w grupie. Poszczególne kroki są wykonywane częściowo i nie	Lider dobrze kieruje pracą zespołu. Dobra współpraca w grupie i między grupami. Kolejne kroki wykonywane są dokładnie,	Lider bardzo dobrze koordynuje działania zespołu. Harmonijna współpraca wewnątrz grupy i między grupami. Wszyscy uczniowie	1–4

cd.	i nie organizuje jego działań. Nie wszyscy uczestniczą w realizacji wszystkich aspektów zadania, kolejne kroki nie są wykonywane dokładnie i terminowo.	zawsze terminowo, brak pełnej koncentracji na całym zadaniu. Lider nieudolnie kieruje pracą, słaba współpraca z innymi grupami.	ale nie terminowo. Duże poczucie odpowiedzialności za całe zadanie.	uczestniczą w realizacji. Kolejne kroki wykonywane są dokładnie i terminowo, wzajemna ocena, życzliwa atmosfera, pełna odpowiedzialność.	
Przestrzeganie prawa autorskiego	Brak przypisów, pełnego wykazu literatury i źródeł, z których uczniowie korzystali.	Podane tylko pozycje książkowe, brak udokumentowania wywiadów, artykułów, źródeł internetowych.	Nie zawsze precyzyjnie podano źródło wykorzystanych materiałów. Starano się uzyskać prawa autorskie, jeśli korzystano ze źródeł wymagających tej procedury.	W każdym przypadku skorzystania z materiałów precyzyjnie podano ich źródło, a kiedy wymagało to pozwolenia od autora – używano je.	1–4
Sposób prezentacji efektów pracy i ogólne wrażenia estetyczne, ekspresja, styl i forma prezentacji	Prezentacja nieatrakcyjna, nieuporządkowana i nieadekwatna do treści, nieprzejrzysta i niezrozumiała. Braki w posługiwaniu się programami prezentacyjnymi.	Prezentacja niedostatecznie uporządkowana, mało przejrzysta i czasami niezrozumiała, braki w posługiwaniu się programami prezentacyjnymi.	Ciekawa prezentacja, dobrze uporządkowana, dostosowana do treści, przejrzysta, ekspresyjna.	Atrakcyjna prezentacja, wysoko uporządkowana, przejrzysta, adekwatna do przedstawianych treści, świadczy o biegłym posługiwaniu się programami prezentacyjnymi.	1–4

Poprawność i jakość wykonania, strony www (przejrzystość, czytelność, intuicyjna nawigacja, szata graficzna, jakość elementów graficznych)	Strona przygotowana nieestetycznie, chaotycznie, brak elementów graficznych	Strona dość przejrzysta, niepoprawny dobór kolorów, uboga grafika i skąpe formatowanie	Strona ciekawa graficznie, prawidłowy dobór kolorów, dość łatwa nawigacja, prawidłowo uporządkowane poszczególne działy	Bardzo dobrze zaprojektowana strona, przejrzysta, czytelna, łatwa nawigacja, atrakcyjna wizualnie	1–4
---	---	--	---	---	-----

Można opracować własne kryteria oceny. Zaprezentowane powyżej uświadamiają uczniom kryteria wymagań i wdrażają do uporządkowanej pracy.

Konkluzja

Gratulacje!

Jesteście autorami interesującego Przewodnika po Waszej Małej Ojczyźnie. Na pewno wiele osób z niego skorzysta. Czy ta praca była dla Was satysfakcjonującą przygodą? Czy zostaliście zaskoczeni tym, że tak wiele znakomitych rodów, ludzi, także innych narodowości, tu żyło i każdy z nich wniósł swój wkład w rozwój cywilizacyjny, duchowy i moralny nie tylko regionu, ale też większej zbiorowości? Poznaliście ich problemy, trudne wybory z którymi usiłowali się zmierzyć. Wiecie jakie wartości cenili i starali się być im wierni. Jak myślicie, czy są one dla Was, dzisiaj również ważne?

Czy ta praca i doświadczenie pobudziło w Was ciekawość do dalszego odkrywania dziedzictwa kulturowego regionu, kraju, Europy? Czy poczuliście się jego spadkobiercami i współtwórcami, odpowiedzialnymi za jego zachowanie?

Załącznik A.

1. Co to jest wartość?	2. Jakie wartości są cenione w waszym środowisku?
3. Za pomocą jakiego rysunku można ukazać treść tego pojęcia?	4. Jakie wartości były ważne dla dawnych mieszkańców wasze Małej Ojczyzny?

Załącznik B. Karta pracy zespołu

Członkowie zespołu:

Lider grupy

Temat, zagadnienie

Zadania do realizacji:

1

2

3

4

Wykorzystane źródła informacji

1. Ludzie

2. Ikonografia

3. Literatura

4. Internet

5. Inne

Plan pracy

Opis działania	Termin wykonania	Odpowiedzialny

Szczegółowy plan prezentacji pracy zespołu

.....

.....

Wnioski na temat pracy zespołu

.....

.....

Karta pracy dokumentalisty

Lp. zdjęcia	Temat zdjęcia (np. osoba, budowla, miejsce)	Nazwa rodu, nazwisko osoby, której dotyczy zdjęcie
1.		
2.		
3.		
4.		

Schemat WebQuestu składa się z sześciu elementów: wstęp, zadania, proces, źródła, ewaluacja, konkluzja. Można ograniczyć liczbę zadań.

IX. Podstawa programowa nauczania historii w IV etapie edukacyjnym – zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna

Uczeń porządkuje i synchronizuje wydarzenia z historii powszechnej oraz dziejów ojczystych; dostrzega zmienność i dynamikę wydarzeń w dziejach, a także ciągłość procesów historycznych.

II. Analiza i interpretacja historyczna

Uczeń analizuje wydarzenia, zjawiska i procesy historyczne w kontekście epoki i dostrzega zależności pomiędzy różnymi dziedzinami życia społecznego; rozpoznaje rodzaje źródeł; ocenia przydatność źródła do wyjaśnienia problemu historycznego; dostrzega wielość perspektyw badawczych oraz wielorakie interpretacje historii i ich przyczyny.

III. Tworzenie narracji historycznej

Uczeń tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym lub problemowym; dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego; dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje pozyskane informacje z różnych źródeł wiedzy.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Europa i świat po I wojnie światowej

Uczeń:

- 1) opisuje następstwa wojny, wyróżniając konsekwencje polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturowe;
- 2) wyjaśnia cele powołania i charakter Ligi Narodów;
- 3) wyjaśnia politykę mocarstw wobec Niemiec po zakończeniu I wojny światowej.

2. Odrodzenie państwa polskiego po I wojnie światowej

Uczeń:

- 1) opisuje odrodzenie państwa polskiego oraz jego granice i sąsiadów;
- 2) charakteryzuje i ocenia postanowienia traktatu wersalskiego wobec Polski;
- 3) porównuje cele i skutki powstania wielkopolskiego i trzech powstań śląskich oraz wyjaśnia przyczyny i opisuje następstwa wojny polsko-bolszewickiej;

- 4) charakteryzuje ustrój polityczny II Rzeczypospolitej na podstawie konstytucji marcowej 1921 r.;
- 5) wskazuje czynniki utrudniające proces integracji odrodzonego państwa polskiego;
- 6) wyjaśnia cele i skutki reformy Władysława Grabskiego;
- 7) ocenia wkład Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego w odbudowę państwa polskiego.

3. Kryzys demokracji w Europie Zachodniej

Uczeń:

- 1) charakteryzuje okoliczności oraz następstwa dojścia do władzy Mussoliniego i Hitlera;
- 2) porównuje faszyzm z nazizmem, uwzględniając organizację państwa, ideologię oraz politykę wobec społeczeństwa;
- 3) charakteryzuje i ocenia politykę państw europejskich wobec Hitlera i wskazuje na jej uwarunkowania.

4. System totalitarny w ZSRR

Uczeń:

- 1) opisuje okoliczności dojścia do władzy Stalina;
- 2) opisuje zmiany w życiu politycznym, społecznym i gospodarczym ZSRR po dojściu do władzy Stalina, z uwzględnieniem uprzemysłowania kraju, kolektywizacji rolnictwa oraz jej następstw (Wielki Głód) i Wielkiej Czystki;
- 3) porównuje totalitarne systemy hitlerowskich Niemiec i Związku Radzieckiego.

5. Kryzys demokracji parlamentarnej w Polsce

Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny i skutki przewrotu majowego;
- 2) porównuje główne postanowienia konstytucji marcowej 1921 roku i konstytucji kwietniowej 1935 roku;
- 3) wymienia charakterystyczne cechy rządów sanacji, wskazując różnice między demokracją parlamentarną a rządami autorytarnymi;
- 4) charakteryzuje główne kierunki polityki zagranicznej II Rzeczypospolitej.

6. Gospodarka i społeczeństwo II Rzeczypospolitej

Uczeń:

- 1) charakteryzuje strukturę społeczną, narodowościową i wyznaniową odrodzonego państwa polskiego, dostrzegając przyczyny konfliktów społecznych i narodowościowych;

- 2) porównuje przejawy kryzysu gospodarczego na świecie i w Polsce, wskazując jego specyficzne cechy;
- 3) opisuje osiągnięcia gospodarcze II Rzeczypospolitej, w tym budowę portu w Gdyni i utworzenie Centralnego Okręgu Przemysłowego;
- 4) charakteryzuje główne osiągnięcia kultury i nauki II Rzeczypospolitej.

7. II wojna światowa

Uczeń:

- 1) wyjaśnia polityczne, społeczne i gospodarcze przyczyny wybuchu II wojny światowej;
- 2) charakteryzuje położenie międzynarodowe Polski w przededniu wybuchu II wojny światowej;
- 3) ocenia konsekwencje zawarcia paktu Ribbentrop-Mołotow;
- 4) sytuje w czasie i przestrzeni etapy i fronty II wojny światowej, wskazując momenty przełomowe;
- 5) przedstawia przyczyny i skutki Holokaustu oraz opisuje przykłady oporu ludności żydowskiej;
- 6) przedstawia okoliczności powstania koalicji antyfaszystowskiej oraz porównuje postanowienia konferencji w Teheranie, Jałcie i Poczdamie;
- 7) charakteryzuje bezpośrednie skutki II wojny światowej, wyróżniając następstwa polityczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe, z uwzględnieniem przesunięć ludności w Europie Środkowej.

8. Ziemie polskie pod dwiema okupacjami

Uczeń:

- 1) porównuje cele i metody polityki niemieckiej i radzieckiej w okupowanej Polsce;
- 2) opisuje strukturę polityczną i wojskową oraz działalność polskiego państwa podziemnego i ocenia historyczną rolę Armii Krajowej;
- 3) wyjaśnia przyczyny i opisuje skutki wybuchu powstania warszawskiego oraz ocenia postawę aliantów i Związku Radzieckiego wobec powstania;
- 4) analizuje zmiany terytorialne, straty ludnościowe, kulturowe i materialne Polski będące następstwem II wojny światowej.

9. Sprawa polska w czasie II wojny światowej

Uczeń:

- 1) przedstawia okoliczności powstania oraz działalność rządu II Rzeczypospolitej na uchodźstwie;

- 2) charakteryzuje udział Polaków w wysiłku militarnym aliantów oraz sytuuje w czasie i przestrzeni działania wojsk polskich na różnych frontach wojny;
- 3) ocenia politykę mocarstw wobec sprawy polskiej w czasie II wojny światowej.

10. Świat po II wojnie światowej

Uczeń:

- 1) wyjaśnia przyczyny i skutki rozpadu koalicji antyhitlerowskiej oraz opisuje początki zimnej wojny;
- 2) opisuje okoliczności i ocenia skutki powstania NRD i RFN;
- 3) charakteryzuje sojusze polityczno-militarne NATO i Układu Warszawskiego, sytuując je na mapie;
- 4) charakteryzuje państwa będące w strefie wpływów ZSRR, z uwzględnieniem wydarzeń na Węgrzech w 1956 r. i w Czechosłowacji w 1968 r.;
- 5) sytuuje w czasie i przestrzeni proces dekolonizacji oraz ocenia jego następstwa, uwzględniając rolę ONZ;
- 6) wyjaśnia znaczenie II Soboru Watykańskiego dla przemian w Kościele katolickim drugiej połowy XX w.;
- 7) charakteryzuje konflikty zimnej wojny, w tym wojny w Korei, Wietnamie i Afganistanie oraz kryzys kubański, uwzględniając rolę ONZ;
- 8) wyjaśnia przyczyny i charakter konfliktu bliskowschodniego;
- 9) charakteryzuje przemiany w Chinach po II wojnie światowej;
- 10) opisuje przemiany polityczne i społeczno-gospodarcze w ZSRR w latach 1945-1991;
- 11) charakteryzuje przemiany społeczno-polityczne w Europie Środkowo-Wschodniej w 1989 r.;
- 12) opisuje zmiany kulturowe i społeczne po II wojnie światowej;
- 13) przedstawia cele i główne etapy rozwoju Unii Europejskiej.

11. Polska w systemie komunistycznym

Uczeń:

- 1) wyjaśnia okoliczności przejęcia władzy w Polsce przez komunistów;
- 2) charakteryzuje system represji stalinowskich w Polsce i ocenia jego skutki;
- 3) charakteryzuje realia życia gospodarczego i społecznego PRL-u;
- 4) porównuje przyczyny i skutki kryzysów 1956 r., 1968 r. i 1970 r., 1976 r.;
- 5) ocenia polityczną i społeczną rolę Kościoła katolickiego w PRL-u.

12. Rozkład systemu komunistycznego w Polsce – polska droga do suwerenności

Uczeń:

- 1) wyjaśnia znaczenie pontyfikatu Jana Pawła II dla przemian politycznych w Polsce;
- 2) wyjaśnia przyczyny i skutki wydarzeń sierpniowych 1980 r. oraz ocenia rolę Solidarności w przemianach politycznych i ustrojowych;
- 3) przedstawia okoliczności wprowadzenia i następstwa stanu wojennego;
- 4) opisuje najważniejsze postanowienia Okrągłego Stołu;
- 5) charakteryzuje przemiany polityczne, społeczno-gospodarcze i kulturowe po 1989 r.;
- 6) przedstawia okoliczności i ocenia znaczenie przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej.